Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 3 октябрь, 1978 шу. • № 118 (5938). • Мах 2 кепиг.

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЭНЕРГЕТИК» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ОТТАЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

1. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха сийлен цIи оттае.

2. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яхача сийлен цIера хьакъсхьара Положени чIоагIъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 1978 шу, 29 сентябрь.

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ ЭНЕРГЕТИК» ЯХАЧА СИЙЛЕН ЦIЕРА

ПОЛОЖЕНИ

1. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха сийлен цIи лу республика энергетикеи халкъа боахама электрификаци ечеи производственни заданеш кхоачашн тIехкхоачашн еча доккхий толамаш даьхача а общественни балхаца хьинаре дакъа лоацача а электространцей, электрически тепловойи сетий, «Грозэнерго» районни энергетически управлене ремонтнии наладочнии предприятей тIехдика квалификаци а йолаш керттерча профессегIа болча болхлошта, инженерю-техническии кулгалдеши болча болхлошта, кхыча ведомствай предприятей энергетикашта.

Сийлен цIи лу энергетика даькъе 10 шерал кIезигагIа йоацача хана болх баьча наха.

2. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха сийлен цIи лу Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо «Грозэнерго» районни энергетически управлене, кхыча министерствашеи ведомствашеи хьачубеннача наха. Хьачулуча кaь, хаташца хила еза профсоюзий йоагI-йоагIача обкомий заключенеш.

3. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха сийлен цIи еннача наха дIалу Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума грамота.

4. «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха сийлен цIи дIаяккха йиш яц Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо мара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

ПЯТИЛЕТКА КХАЬ ШЕРА ПЛАН — 7 ОКТЯБРГА!

ГУЙРАН БАЛХАШ ДЕЧА

Денгара денга сихлуш латт кхашкара гуйран балхаш. Механизированни комплексаши отрядаши йоахк генараш, свеклаш, баьцадаараш чуэцаш, балхаш даржаш латт хьажкIий, дуга кхашка. Совхозийи колхозийи механизатораша къахьегама сийлен вахта дIахьу хIанз, СССР кердача Конституце шу дузача укх деношка. Цхьа барт болаши сихеи дIайийна хIамаш чуерзае, гуйран балхаш чакхдаха гIерт кхаш леладераш. Царех да хIара дийнахьа статуправлене уха хоамаш.

ДУГА. Ши эзар гектар дуга дIадийна кхаш, е сррига ча цу культурах кхоалагIа дакъа чуийцад Гудермесски районерча къахьегамхоша. Совхозий хьатташка кхаьчад 3320 тонн кIай ялат. Юкъера лаьрхIача хIара гектаро бенна хьувкъам 30 центнерал совгIа ба. Дуга чуэца болалуш ба хIанз Шелковской районера болхлой а.

СВЕКЛАШ. Укх шера республике соахкарчул 300 гектар дукхагIа дIайийнай шекара свеклаш, бакъда хIанз а бокъонца даьржадац из культура чуэцара балхаш.

Барт болаш, хьалхарча деношке а денз сихонца дIаболабаьб хьувкъам чуэцара болх Ачхой-Мартановски районa боахамашка. ДIайийнарех пхелагIа дакъа свеклаш чуийцай районе. Хьувкъам республикерча кхыча районашкарчул лакхагIа ба — хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 300 центнер. ХIанзле а шекара заводе дIаяхьийтай ялх эзар тонн совгIа свеклаш.

Свеклай дукхагIдола кхаш Шалинскии Урус-Мартановскии районий боахамашка да, цхьабакъда цига чуийца яьннаяц дIайийнарех 12—15 процент мара. Цига а хIара гектаро лу 250 центнерал совгIа мерза овлаш.

ГЕНАРАШ. Дика хьийкъад уж Грозненски района механизатораша доал даьча кхашка. 1587 гектара тIара дерригаш а чуийца даьннад, хIара гектаро деннад 11,4 центнер, е района колхозашеи совхозашеи дерригa а чуийцад 1810 тонн. Соахкарчул лакхагIа ба хьувкъам.

ТIеххьара гектараш хьокхаш боахк Гудермесски района кхаш леладераш. ДIадийнарех ахаш чуийца баьннаб Шалински Урус-Мартоновски районий къахьегамхой. ХIаьта а дукхагIа генараш дIадийнача Сунженски, Назрановски, Надтеречни районашка хIанз а даьржадац уж чуэцара балхаш.

ХЬАЖКIАШ. Республика механизатораша укх шера чуэца езаш я 31 эзар гектарал совгIа хьажкIаш. Ялх района боахамашка шоллагIа хьувкъам чуэца араяьннай хьажкIаш хьокха комбайнаш, царца комплексех хила еза кхы техника. ХьалхагIа чуийца яьнна ши эзар тонн хьажкIаш боахамий хьатташка хьакхаьчай. Дика да хьокхамаш. Масала, Наурски района механизатораша 946 тонн хьажкIаш дIаяхьийтай шоаш хьекхача 238 гектара тIара, е хIаране тIара 40 центнер. ТIаккха Шелковской районерча кхаш леладераша 55 центнерал совгIа ялат доаккх хьажкIий хIара гектара тIара. Из цифра гойтай чуийца даьннача пхелагIа дакъа долча кхаша.

ДОАКЪАР IАЛАШДЕЛГА. Укх тIеххьарча кIирагIа хоалуш тIакхийттад колхозийи совхозийи фермашка Iалашдаь доакъар. Йол тIакхийттай 3,5 эзар тонн, ча — 4,7 эзар, баьций хьоар — 700 тонн, кийча силос — 76 эзар тонн. Цунца цхьана дукхача боахамашка хIанз а Iалашдаь даьннадац планагIа доагIаш дола доакъар. Сихбеза цу боахамашкарча къахьегамхоша шоай болх.

ЯЛАТ ДIАДУВЛГА. ТIадоагIача шера хургболча хьувкъама лаьрхIа ялат дIадувлга соахкарчул сихагIа лел. Кхычарел дукхагIа ялат дIадийна даьннад Наурски, Малгобекски, Шелковской районий боахамашка.

Сихбенна комсаш чуэцаш ба Наурски района «Комсомольский» совхоза къахьегамхой. БIарг хьесташ я 971 гектара тIа хьийкъа из культура. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 50 центнер йоал, план 48 йолча.

Хьувкъам чуберзабе болабелча денз социалистически яхье хадданза хьалха я Бибуев Сайтайяс кулгалду шоллагIа бригада. ХIара гектара тIара 60 центнер чуэц цу бригада къахьегамхоша. ХIаьта царна юкъе а дика болх беш я Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеш йола Порядина Евдокия. 20 дийнахьа 18 тонн комсаш гулъяь цо, норма 6 тонн йолча. Яхье хьалхалаттарех ва автопогрузчика тIа болх а беш дийнахьа 1,5 норма йоаккхаш вола Алимханов Чена.

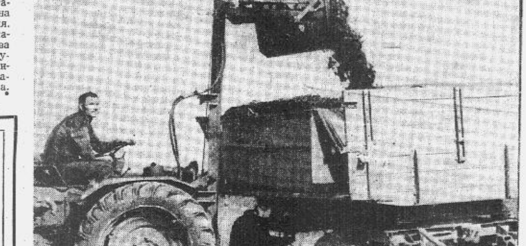
Комсаш чуерзаеча дакъа лоацаш Орджоникидзерча горно - металлургически институтера 200 гаргга студент ва.

ИттлагIча пятилетка кхоалагIча шера тIаййцача социалистически декхарал 250 тонн дукхагIа йолаш, 5250 тонн комсаш дIасла лерхI боахама коллективо.

М. ЦУРОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Совхоза болхлошта юкъе яьржача яхье хьалха йола Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалер Порядина Евдокия. 2. Студенташта юкъе дикагIа болх бераш Слесарева Рая, Майсурадзе Лена, Тукаева Ася. 3. Автопогрузчикаца машина тIа комсаш тIайоттaш ва Алимханов Чена.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ШЕРА ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Шера план дикка тIехкхоачаш а еш, хIанзле пачхьалкхенна 260 тонн шурен 34 тонн дулхи дIадала вIаштIехьдаьннад Гудермесски района «Новогрозненский» совхоза хьайбаш леладерий.

Ферме дерригa 506 бежан да. Зоотехнически бокъонаша дIадеххача тайпара Iунал ду царна коллективо. Толамаш доахараштa юкъе хьалхарча метте латт доярка Курбанова Майсра. Цо хIара Iаттагара бархI бетта 1830 килограмм шура яьккхай, план 1575 йолча. Цунга я «ДикагIйола доярка» яха вымпел а. Совхоза сийлен Улга тIа язъяьй дикагIйола доярка. Яхье Майсрайна тIехьа ба хIара Iаттагара 1810 килограмм шура яьккха доаркаш Даудова Хадижати Эдильханова Патеи.

Иштта хьайбашта дика Iунал ду бежа Iуша Эльмурзаев Iаббаса, Темерсултанов Iумара. РационагIа йоагтIача бесса хIара Iатта лаьрхIа 15 килограмм свеклаш, 50 килограмм моша доакъар лу.

Лоамарча даьгIенашка даьжа цIаденад 160 къона бежан. ХIара бежана юкъера лаьрхIача 450 грамм дулх тIакхийттад, план 400 грамм мара йоацача.

— Пятилетка кхоалагIа шу чакхдаллалца Даьхенна ма-хулла дукхагIа шуреи дулхи дIадала лерхI оаха, — йоах совхоза зоотехника Эскарханов Зайнде.

М. ЦУРОВ.

Хьинар айденна къахьег

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева город Бакуна В. И. Ленина орден дIаяларца дувзаденна мехкдаьтта промышленноста Къилбаседа-Кавказа Iилма-тохкамеи проектнии института Iилмахошеи специалисташеи дег тIара къоабал бийцар Азербайджана къахьегамхой.

Дукха хана денз вIаши хьоашал долаш ба вежараша йолча Азербайджанеи Нохч-ГIалгIайченеи мехкдаьттахой.

Ховш да уж республикаш лакха квалификаци йолча специалистий пхьоале а хинна дIаэтталга. Вай мехка массайолча районашка го йиш я Бакуреи Грознереи специалисташ.

Грозненски института инженераши техникаши дуккхача хана денз бакинцашца цхьана къахьегаш ба.

Масала, Грозненски институто оттаьча проектагIа Баку—Батуми мехкдаьтта проводана реконструкци еш я, хьалдеш да мехкдаьттана учет яра бувзамаш.

ХIанз проект оттаеш я Бакурча Ленински районе мехкдаьтта проводашта реконструкци яраи бакински 26 комиссара цIерагIча мехкдаьтта управленена чуйоагIача моттигера ушалаш дIаяхараи.

Геолого-тохкама балхий эффективность лакхъяреи углеводородни бедала запасаш сихагIа дIегIаяхкийтареи духьа Грознерча Iилмахоша «Азнефтерча» шоай коллегашца цхьана массехк проект оттаяьй мехкдаьтта оборудованена дикагIа гIулакх дара тIаерзаяь.

Цул совгIа Грозненски специалисташ «Каспморнефта» Iилмахошцеи Крыма специалисташцеи цхьана кIоарга скважинаш тахкара лаьттаи кIаларча оборудоване блок кийчъеш ба.

ХIанз института болхлой дог гIоздаьнна ба института 50 шу дизарца дувзаденна.

Кхы а чIоагIагIа творчески низ сов а боаккхаш, хьинар айдир Грозненски геофизикий КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Баку даьча къамаьлашеи Къилбаседа-Кавказа республикай кулгалхошта Грозне даьча хьехамашеи.

«Грознефтегеофизика» тресте хьалхарчарца пятилетка кхаь шера план кхоачашйир цифровой обработка еча коллективо. Анатолий Дмитриевич Чудиовске кулгалдеча цу коллективе къахьегаш ва 100 гаргга специалист-геофизик.

Техникана эшшача бесса гIулакх де харо, болхлой шо-шоай моттигашка хиларо, социалистически яхь дика вIаштIехьъяккхаро шерагара шерага производственни заданеш тIехкхоачашъяйт.

Соахка цифровой обработка еча геофизикаша лаьрхIар СССР керда Конституци тIайийца шу дузача денга — 7 октябрга — пятилетка кхаь шера план кхоачашъе аьнна. «ХIара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагIа социалистически яхь вIаштIехьъяьккхар цар.

Цар шоай дош кхоачашдаьд. 15 сентябре а кхоачашъяьй коллективо пятилетка кхаь шера план.

ТIехдика къахьегарах царна «коммунистически къахьегама коллектив» яха сийлахьа цIи еннай.

Я. БУБНЕНКО.

ЙИЖАРИЙ — КОМСАШ ЛЕЛАЕРАШ

Кхо шу хьалха дар из. Цу хана комсаш дIайогIаш мара бацар «Малгобекский» совхоза болхлой. Хьалхара комсий га дIайогIа бокъо елар Келигов Султана бригадерча комсомолкашта-йижарашта Дзангиева Лидфайнеи, Лидайнеи, Любайнеи.

Цу хана дIаегIача комсех хIанз тоаенна бешамаш хиннай. Ши бIаь совгIа гектар я уж совхозе. Дика хьийкъай комсаш. Звенона кулгалдеш я йоккхагIйола Лидфа. ДIадахача шера баьча балхах социалистически яхье цун звенос хьалхара моттиг яьккхар. Дика къахьегаш хьабоагIа хIанз а.

Укх шера пачхьалихенна 500 тонн комсаш дIаяла езаш я совхоз. Хьалхара итташ тоннаш дIанхьийтай. Комсаш дIаллара план кхоачашъеча шоай дакъа юкъе хьу йижараша ДзангиевгIар.

С. ТЕМИРХАНОВ.

Боахамаш	План	Чуийцар	План кхочашъяра процент.	Цхьан дийнахьа чуийцараш	Цхьан сагс гулъяьраш (кг)	
Совхоз «Виноградный»	200	200	100	20	200	25,3
Толстой цIерагIа совхоз	350	296	84,5	28	350	38
Совхоз «Новогорский»	2650	2063	77,8	172	200	50,2
Совхоз «Северный»	1450	1086	74,9	33	102	27,5
Совхоз «Знаменский»	2650	1911	72	127	156	35,5
Совхоз «Советская Россия»	6000	4253	70,9	400	390	49,3
Колхоз «Россия»	60	41	68,3	11	52	31
Кирова цIерагIа совхоз	4500	3013	67	275	362	51,8
Совхоз «Авангард»	1550	1039	67	74	233	41,9
Колхоз «Червленский»	1000	610	61	71	400	47
Совхоз «Комсомольский»	4750	2826	59,5	271	306	49,1
Ленина цIерагIа совхоз	5200	2953	56,8	254	291	40,5
Менжинске цIерагIа колхоз	470	252	56	34	350	56
Совхоз «Калиновский»	4400	2457	55,8	240	317	43,7
Колхоз «Коминтерн»	560	308	55	32	300	43
Совхоз «Братский»	3000	1556	51,8	130	254	28,4
Совхоз «Наурский»	7300	3539	48,5	332	285	33,9
Колхоз «Красный пахарь»	1130	503	48,3	41	381	40
Совхоз «Верхненаурский»	2100	1012	48,1	100	139	35,7
Совхоз «Наурский плодопитомнический»	260	122	46,9	18	243	40,7
Совхоз «Надтеречный»	1600	700	43,7	17	56,2	13,9
Калинина цIерагIа совхоз	5900	2479	42	262	264	43
Совхоз «Кругловский»	2500	1016	40,6	55	119,5	19,5
Совхоз «Победа»	4150	1625	39,1	164	316	30,3
Совхоз «Бурунный»	1750	610	35	58	209	16,3
Совхоз «Озерный»	2300	799	34,7	84,6	197	16,7
Колхоз «Путь к коммунизму»	950	298	31,3	33	253	33
Совхоз «Гребенской»	1100	291	25	20	160	14,8
Шелковски района Ленина цIерагIа колхоз	400	51	12,7	9	270	20
Наурски района Ленина цIерагIа колхоз	500	30	6	6	60	10
План кхочашъяь совхозаш:						
Совхоз «Новогрозненский»	2025	2301	114	168	323	66,7
Совхоз «Восточный»	75	80	107	—	—	—
Республике гIолла	73000	40319	55	3532	260	36,5

ДЕРРИГА БАЛХАШ ЦХЬАН КОМПЛЕКСАГIА

Кердача Конституце шу дузача денна дика къахьегама совгIат кийчдара еррига шоай торонаш оарцагIъяьхай укх деношка Назрановски совхоза-техникума кхаш леладераша.

ХIанз пятилетка диьлагIча шера хьувкъама ма-могга тешамегIа лард йоллаш ба 2-ча бригада механизатораш. Укх шера планагIа 400 гектара тIа гурахьа дув кIа дIаде деза цар. Из ялат дIадувш кхо агрегат йоалл. Iуйрийна сатессача денз сайрийна баьдъяллалца болх бу механизатораша. ДIадув фу дерригa а цхьоалагIчеи шоллагIчеи классий кондицех да.

Къаьстта теркам тIабохийт кIа дика дIадера. Аьхачул тIехьагIа культиваторашца, макхашца, дискованеца кIаьдду лаьтта, нийсду. Фу дIадувча ханна хIара гектара тIа 1,5 центнер кхоачийташ суперфосфат, нитроаммофос яха минеральни удобренеш товс.

Гурахьа юв культураш агротехнически дикагIйолча ханеи дикеи дIаера шерра социалистически яхь яьржай механизатораштa юкъе. Наьха балхацара безам совбаккхара оттаьча мероприятешка хьежжа, яхье хьалхара моттиг яьккхачоа безача маьха совгIат лургдолаш да, цул совгIа ахчанца а лургда совгIаташ. Дикача болхлой опыт ювцаш, хIаьта во болх бечарга кхоачамбоацараш дIадахар яхаш хIара участке «молнеш», къахьегама листокаш арахец дийнахьа цкъа.

ДикагIболча механизаторий сийна ЦIе байракх ювгI совхоз - техникума контора хьалхашка флагштока тIа. Со совхозе хиннача дийнахьа яхье хьалхле яьккхача 2-ча бригада механизаторий сийна егIаяр из. Уж ба Часыгов Паша, Евлоев Салман, Чариев Мухьмад.

— Пятилетка диьлагIа шера хIара гектара тIара 25 центнер кIа чуэца лерхI совхоз - техникума кхаш леладераша, — йоах боахама директора Цокиев Мухтара. — Денна дош кхоачашдара хIанззе а лард кийчъю. Ала деза из лард тешаме йолга. Дика кийсденнад хаоттама хьалаш а: соахка санна екъа яц гуйре. Цу гIулакхо торо хилийтай гурахьа ювча культураштa лаьтта лерттIа кийчде. Таханарча дийнахьа оаха дIадийнад 30 гектар совгIа кIа.

Тхо къамаьл деш латтача хьагучаьлар ялат дIадувш йоагIа Евлоев Салмана трактор, дукха цул тIехьа ца юсаш йоагIа Чариев Мухьмада агрегат а. Дика хьож сеялкашка прицепщикаш Костоев Къурейш, Тангиев ИбрахIам.

Царна гаьна воацаш кIа дIадувш воалл коммунист Часыгов Паша, шиий прицепщикаца Гелисханов Ахьмадаца. НормагIа дIаде дезар 12 гектар да, хIаьта цар 16 гектарага кхоачаю из цифра. Октябра хьалхарча деношка кIа дIадийна даккха дош деннад механизатораша.

Тахан социалистически яхье хьалхле лелаеш ва Чариев Мухьмад. Цунца яхье ваьнна ялат дика дIадувш хьавоагIа Евлоев Салман. 20 гектар кIа дIадийнача механизатора лу карара кара тела вымпели 15 сом ахчеи, 18 гектар дIайийначоа — 10 сом, 15 гектарах — 5 сом. Кхаь дийнахьа 20 гектар гаргга ялат дIадувш хьавоагIа Чариев Мухьмад. Цун трактора тIа ягIа цIе вымпел а.

— Деррига балхаш цхьан комплексагIа леладу оаха, — йоах совхоза - техникума керттерча агронома Султыгов Мухьмада, — 800 гектар лаьтта дискованн е езаш дар. Цунах оаха кийчдаьд 550 гектар, 450 гектара тIа макхаш даьхад, 930 гектар лаьтта аха дезача аьха даьннад 760 гектар. Кердача Конституце шу дузача дийнахьа деррига лаьтта кийчдаь а ялат дIадийна а дарга тхо. Аха дезаш дисача бIаь гектара тIа хIанз а дIайийна хIамаш я — 70 гектара тIа генараши 30 гектара тIа шекара свеклаши.

Ши агрегат я оахама дисковани еш. Уж а ба опыт йола механизатораш — Даурбековгiар Мувсаи Хьасани. Дийнахьара норма 25 гектар йолча, цар 35—40 гектарага дIакхоачаю из цифра.

Лаьтта оахача механизатораша Цечоев Мухьмадеи Евлоев Ювсапеи смении нормаш массаза а тIеххкхоачашъю. ХIаьта 30 гектар гаргга лаьтта кIаьдду макхашца Костоев Iаддал-ВоахIапа, нормагIа 21 гектар йолча.

С. АЛИХАНОВ.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА-ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

АЙБЕ БЕЗА КОММУНИСТИЙ БЕХКТОКХАМ

Назрановски «Электроинструмент» завода къахьсгамхоша болх дика баьб иттлагIча пятилетка кхоалагIча шерен бархI беттен. Цу завода коллективо республике эгтара хьалха дIаболабир встречни планаш тIаийяра болам. Укх шера планал совгIа маьхалъяьккхай 742 эзар сом мах бола продукци. Из хул дIадахача шераца нийсйича 11,9 процент совгIа. ДIадахача шерачул укх карарча шера къахьсгама овсарле лакхъеннай 9,1 процент, кIезигагIа хул хьакхухьийташ йола рекламацеш а.

Къахьегамхоша шоай торонашка а хьежа, цIей хьатIакхочаш — Конституце шу дузаш—доккхий социалистически декхараш тIаийцад шоай встречни план а социалистически декхараш а кхоачашдергда, аьнна. Планал совгIа эзар сомал дукхагIа продукци маьхалъяккха а лерхI цар.

ТоъаI дукха болх баьб укхаза уж декхараш кхоачашдара, заводе 500 саг ва шин-шийн производственни планагIа болх беш. Производства эффективность лакхъяра юкъейоалаяьй тайп-тайпара технологически оборудовани, балха овсарле лакха йола автоматаш, станокаш, ахавтоматаш. Цар бархI бетта 42 эзар сома экономически эффект еннай, кхыча балхаш тIа бахийтар духьа дуккха болхлой мукъабаьхаб. Завода коллективо хIанз ший опытах кхетадьд бокъонца йола социалистически яхь боккха низ хилар. Завода коллективерча 1,5 эзар болхлочох хIара саг тIаийца декхараш долаш хилийтара, ше а кхычар а даьчох хьахиннараш хIаранена дIадовзийтара де дезараш дуккхаза а дийцад цехий, участкай. партийнни юкъарчен собранешка, болхлой болх беш боахкача моттигашка.

Дукха болхлой, инженерно-технически балхаш дераш экономически знанеш Iомаеш ба. Укх шера заводе болх беш хургья 700 саг чу а лоацаш, ленински хьисапе боахама доал дергдола болхлой, инженерно-технически балхаш дераш кийчбеш йола школаш. Царна экономика йовзийта ца Iеш, производства чура резерваши кхоачамаши хьагучадаха а царех пайда эца а Iомабергба уж. Интернациональни, атеистически кхетам балара заводе болх беш хургья методически совет.

92 коммунисти 9 КПСС членалла кандидати ва заводе болх беш. Царех 22 коммунист ва пропагандиста декхараш кхоачашдеш. Итташ коммунисташ ба социалистически яхье хьалха латташ а из гIулакх вIаштIехьдоаккхача хьинаре дакъа лоацаш а.

Ерригача районе меттел, республике а дика вовзаш ва коммунист Котиев Ахьмад. Цо хьаяь продукци тIехдика мара хилац. Шин пятилетка шин шерен ах шерен кхоачашъяь ваьннав из. Цо дукхаза яьхай «Социалистически яхье котваьннар» яха цIе вымпел. Иштта хьинаре дакъа лоацаш ва из коллектива а района а общественни вахаре, халкъа дружина командир ва. Из хержав КПСС обкома членалла. Уж дерригa декхараш тешшаме кхоачашду цо.

Шин заводаца цхьана хьалкхийна саг я Аушева Лиза а. Юххьанца слесара-сборщика ученицалла болх бе дIайолаенна из, хIанз участка начальник я. Укхаза дIанийцар из парте мугIарашка. Коммуниста Л. Аушевас участка болхлошта, къаьстта а кхалнаха, юкъе, хьинаре чакхбоах атеистически интернациональнии кхетам балара болх. Иштта массанена йовзаш я слесарь-сборщица Каницева Наталья. Из я Назрановски райкома бюро член.

— Тха партийни организаце пропагандистски кадраш, — яхаш дувцар партийни бюро секретара Местоев Хьасана, —дукхагIча даькъе юкъереи лакхереи дешар дийшача инженерно-технически болхлоех, производстве хьалхалаттача коммунистехи комсомольцехи латт. Белорусски партийни организацех бола КПСС ЦК соцам арабаьнначул тIехьагIа партийни бюрос шийн болх дикка тоабара наькъаш къоастадир. Къаьстта лакхбир массово-политически балха юкъе коммунисташа-кулгалхоша дакъа лацара бехктокхам.

— ХIанз тха пропагандисташтеи политинформатораштеи юкъе кIезига бац опыт йола, политически кхетам лакха бола нах. Царех ба пропагандисташ А. И. Албогачиев, Х. С. Тамасханов, агитатораш А. М. Котиев, Х. А. Хазбиев, политинформатораш М. О. Даскиева, И. И. Итаров, иштта кхыбараш а.

Идеологически болхлой хьахаржара чIоагIа теркам тIаухийт партийни бюрос.

— Цу гIулакхо тхога торо хулийт идеологически балха мегаргбола нах хьахаржа, цу балха тIара уж кIезигагIа хувцабалийта. Иштта теркам тIаухийт оаха политинформаторащцеи агитаторащцеи беча балха а. Уж кийчбара эгтара хьалха пайда эц партийни комсомольскии дешара системах. Политшколайи семинарски группайи эгтара хьинарегIа бола ладувгIараш белгалбу. Уж — заводе агитколлектив ондайоаха хьаст.

ХIаьта а отчетни доклад яьча партийни бюро секретара Х. Местоева а шоай отчетно-хоржамий собране къамаьл даьча коммунисташа а къаьстта уйла тIа а йохийташ дийцар завода болхлошта карагIа ца доалаш дисачох, партийни а боахама а балха тIа нийслуча кхоачамбоацарех, уж сихагIа дIадахара а дIахо болх тоабара а де дезарех.

Отчетни доклада тIа белгал ма-даккхара, ерригача завода коммунисташ берригаш а бац шоашта тIадилла гIулакхаш кхоачашдеш. Кхо бутт баьккхар коммуниста Тангиев Идриса членски взносаш дIа ца луш; цехера цехе балха ухаш а лийнна, эгтара тIехьа а, болх бита а бита «дIаьха» сом дакхха вахар. Дукха дийцадар цунца партийни бюрос, цхьабакъда Тангиева из гIулакх тесса дитар.

Иштта во гIулакх гучадаьлар коммунистагара Эльджаркиев Обдуразакъагара а. Масала, дIадахача шера болх а бита дIавахар из а. Цигара цIавеча из дика къахьегаш хиннилга теркал а даь юха а хьанийцар. Шийга даьча къамаьлага ла ца а дувгIаш укх шера юха а «дIаьха» сом дакхха вахар из. Цу шиннена а партийни бюрос строги выговор йир.

Парте мугIарашкара дIаваьккхар Сосламбеков Мухьмад, цIагIара герз гучадалар.

Хьалха геттара во лелар болх литейно-прессови цехе. Укхаза каст-каста хувцалора начальникаш а мугIарера болхлой а, лоха яр къахьегама дисциплина.

Уж дерригa кхоачамбоацараш дIадаха аьнна цеха партийни организацена кулгалде хьожавир коммунист Трифонов Борис. Цхьабакъда цул тIехьагIа а эргадаланзар укхазара гIулакх. Цу цехо болх во беш хиларах иштта бехке ба керттера технологи керттера механики. Лоха я укхаза арахецача оатхалий дикал, доагIачул дукхагIа дIаухийт Iаьржеи бос болеи металлаш, каст-каста йох штампаш, станокаш, машинаш. Йоацаш я цехе гойтара агитаци. Цу гIулакхa бехк тIерабаккха йиш яц цеха начальника Точиев Бориса а.

Уж кхоачамбоацараш дIадахара кIезига йоакхо ю партбюрос а цеха коммунисташа а. Цунах дийцар собране пренешка къамаьл даьча коммунисташа тIемеи къахьегамеи ветерана Имагожев Iалаудина, № 43 йолча цеха партийни организаце секретара слесара-наладчика Даурбеков Мувсас, цу цеха контрольни мастера Погорова Любас.

— Дика болх баьб завода тIахьожама группо, — аьлар коммуниста Муталиев Бек-Хана. — Духхьал дIадахача шера кхояьй 385 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 19 тонн доагор, 251 йIовхала энерги, 3 тонн металл. Укх шера 60-зза тохкам баьб, яьча рейдаша хьахьокх дуккха кхоачамбоацараш хилар.

Собране къамаьл даьча коммунисташа Темирханов Ахьмада, Аушева Розас, КПСС райкома секретара А. М. Тутаева дийцар, КПСС XXV съездо хьалхашка оттадаьча декхараштa жоп а луш, завода коллективо тIаийца социалистически декхараш кхоачашдеча нийслуш дола кхоачамбоацараш дIадахара де дезарех.

— Доккхий декхараш тIаийцад завода коллективо укх шера, — аьлар завода директора А. А. Мальсагова.— Из декхар кхоачашдеш хилча хIара болхлочун производствах дог лаза деза. Дукха да вай балха тIа гучадаханза дола кхоачамаш. Царех цаI да вай болхлошта смежни профессеш Iомаелта хIанз а тIехьа доагIача тайпара вIаштIехьа ца даккхар. 13 шу даьннад механически цехе Измайлова Губате болх бу, цхьа центровка мара операци хац цунна. Дукха ба заводе цу тайпара болхлой. Болхлой технически кийчо лакхъяра эшар дац вай. Цудухьа каст-каста йох станокаш. Ши бIаь гаргга болхло ца тоъарах литейно-прессови, механически цехий цхьайолча станокаша дийнахьа шин сахьата мара болх бац. Цхьа бола болхлой балхаш тIа совцац. Уж балха тIа чIоагIбара мел эшар даьдац вай. Из гIулакх бIарга ца гуш бац цеха начальникаш, керттера инженер. Уж кхоачамбоацараш дIадахара уйла тIаяхийта езаш ва хIара болхло, хIара коммунист. Уж дIадаьхача 30 процент лакхлургбар вай беш болча балха боарам.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара тIеберзабаь хоадам боллаш соцам тIаийцар собране. Хержар керда партийни бюро а аргIанарча районни конференце делегаташ а. Юха а завода партийни бюро секреталла хержар Местоев Хьасан.

С. АЛИХАНОВ.

«ЭЛЕКТРОСИЛА» СИЙ

Советски энергомашиностроене флагман оал С. М. Кирова цIерагIча «Электросила» яхача Ленинградски производственни объединенех. Укхаза хьаяьй ГОЭЛРО ленински план кхоачашъяра эшаш хиина эгтара хьалхара агрегаташ. Предприяте цехашка хьаяьй Волховски, Днепровски, Шатурски электростанцешкара денз Красноярски, Братски, Саяно-Шушенски ГЭС-ашка кхаччалца йолча электростанцешта, хIаьта иштта Ленинградскии Чернобыльскии АЭС-ашта лаьрхIа гидро а турбо а генератораш.

«Электросила» — хIанзара лакха овсарле йола оборудовани латташ, йоккха Iилман база йолаш, ший болхлошта беркате болх бара мел эша хьалаш вIаштIехьдаьха предприяти. Укхаза арахец тепловой, атомни гидростанцешта эшаш йола 1200 эзар киловаттага кхоачаш мощность йола генератораш, лоамашка руда доаккхача предприятешта, металлургическии химическии промышленноста эшаш йола электродвигателаш.

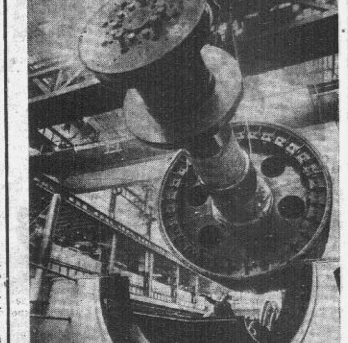
Ший продукци дунен итташ долча мехкашна дIаухийт объединене. Доазол арахьарча цун заказчикашта юкъе да СЭВ членаш дола мехкаш — Англи, Бельги, Канада, Швеци, Финлянди, дегIайоагIаш йола паччахьалкхенаш.

СУРТАШ ТIА: 1) Производстве хьалхалаттараш — иттлагIча пятилетка керда гIишлош хьалъеча эшаш йола низ бола турбогенератораш хьаеча дакъа лоацаш бараш. Аьрдехьара аьттехьа сборщикий бригадир В. П. Колосков, слесарь С. П. Козин, инженер-технолог В. И. Фридман, фрезеровщик А. Е. Дубик, упаковщица Р. Р. Грищенкова, конструктор Е. М. Виноградов. Цар сийленца кхоачашду 1978 шера шоаш тIаийца социалистически декхараш.

2) Прокатни стана эшаш йола 11500 киловатт низ бола двигатель вIашагIйоллача.

М. БЛОХИНА сурташ.
ТАСС фотохроника.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

СИГАЛАРА ФО ЦIЕНА ЛОАТТАДАР ДУХЬА

Сигалара фо чIоагIгIа зулам дала а тарлуш бIехду чухьа доагор доагадеча двигателий нийсъянза йолча питанеи зажиганеи системашта эксплуатаци еча автотранспорто аратувсача зенеча газаша.

Из дош ший агIанарча заседане дийцад Iалам лорадара дешашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета комиссе. Белгалдаькхар, халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкомо, цхьайолча министерствай, ведомствай, автотраспортни предприятей кулгалхоша автотранспортага сигалара фо бIех ца дайтара город Грозне белгталара болх беш хилар. Уж дешаш дувц городской Совета исполкома, Iалам лорадара дешашта йолча комиссе заседанешка. Санитарнии автомобильнии инспекце органаша отта а яь, кхоачашъеш я гонахьара Iалама среда бIехъярца къовсам лоаттабара мероприятей план, цу деша автотранспорта предприятешка рейдаш ю, тохкамаш ду. Оттаяь правилаш толхаярах бехке бараштa административни бехк бу.

Цхьабакъда, дукхача министерствашa, ведомствашa, предприятешa, учрежденешa, организацешa Iалам лорадара, сигалара фо бIех ца дайтара законодательство кхоачашдара беча балха тIа дукха цIенхаштта кхоачамбоацараш а да.

Городской Совета исполкомо, министерствайи ведомствайи кулгалхоша хIанз а тIахьожам мела лоаттабу цу дешах дола партеи правительстваи соцамаш кхоачашдара. Кхоачашбац контрольни пункташ чухьа доагор доагаду двигателаш нийсъяран араетта газаш мел бIеха я къоастадараи эшача оборудованеца кийчъяра, нийсъянза йола двигателаш латта автомашинаш коашкара араювлилга дехкара хьакъехьа республика Министрий Совето 1976 шера ноябре баь соцам. Контрольни посташ яц цхьайолча предприятей. Городской санитарни службо тIахьожам лоаттабеча 29 предприятех 17-нахьа контрольни посташ яц. цу даькъе технологически транспорта Ташкалински, Грозненски управленешка, чуIеча-коммунальни гIирсий боахама министерства ремстрой тресте, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене автотранспортни конторе.

ДукхагIа йола контрольни посташ газоанализаторащца кийчъянза я. Дукхача предприятешка квалификаци лакхъяра болх бац карбюраторщикащеи дизелисташцеи.

Зенне газаш Iалаьмате дукха аратувс «Икарус» яхача цхьайолча автобусаша уж сов тишъеннеи кIур беши хиларах.

Уж дерригa хIамаш бахьан долаш городерча автомашинаш дукхагIа лелача наькъашка (Индустриальни, Ленина цIерагIа, кхыйола улицаш) мегаргдолчул массехказза дукхагIа бIехду фо углерода окисацеи углеводащеи, азота даша окисащца, бензопиренаца, демаца. 20 автотранспортни предприяте тохкамбаьчул тIехьагIа гучадьннад, 600 совгIча автомашино чухьа доагор доагадеча двигателашка гIолла чакхъювлача газех Iалаьмате дукха углерода окисаш а йоахкаш, геттара чIоагIа фо бIех а деш болх беш хилар.

ГIулакх къаьстта воча хьал тIа да Нохч-ГIалгIай транспортни управлене, «Чечингстройтранса» автобоахамашка, «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез», «Севкавнефтегазстрой» яхача производственни объединенешка, чуIеча-коммунальни гIирсий боахама министерства ремстройтресте, кхычахьа.

Сигалара фо дукхагIа бIехдара гIо ду иштта городера дIаарайоаллача автомашинаш юла моттигаши гIишлошта тIадолха наькъаши ца хиларо а, хIанз йолаш йолча канализацена эксплуатаци геттара во еш хиларо а. Татацара къовсам мела лоаттабу. Автотранспортни предприятей цхьаболча кулгалхоша тIахьожам лоаттабац автомобилий доакъоши маьженаши технически малагIча хьал тIа я хара, еха глушителаш, мелъенна борташ, кузоваш, крылош, капоташ, кхыйола оатхалаш йоллашехьа а эксплуатаци ю автотраспорта.

Хьагучадаьха кхоачамбоацараш дIадахаран городе сигалара фо бIехдарца лоаттабу къовсам чIоагIбаран тIаерзаяь дуккха рекомендацеш кийчъяьй комиссе.

Городской Совета исполкома могадаьд сигалара фо бIехдарца лоаттабу тIахьожам чIоагIбара кхы тIа а гIулакхаш чакхдоахилга, фо цIена лоаттадарах йола Конституце положенеш кхоачашъяра лира тIахьожам лоаттабелга; Iалама среда лораяра хьакъехьара законодательство тешшаме кхоачашдара учрежденей, предприятей, организацей кулгалхошта тIалатта гIулакх царгара чIоагIагIа хьадехилга, нийс ца ярах фо бIехдеш йола двигателаш латтача автотранспорта эксплуатаци ца елга.

Министерствайи ведомствайи кулгалхошта — Нохч-ГIалгIай транспортни управленена, «Чечингстройтранс», «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез», «Севкавнефтегазстрой» яхача производственни объединенешта, чуIеча-коммунальни гIирсий боахама министерствана тIадиллад автомашинашта эксплуатаци яра даькъе укх гаргарча хана йоагIаш йола порядок оттаелга, шоай карара автотранспортни предприятеш Iанарца, йIовхалтелача моттигащца, газоанализаторащца, оборудованеца, чакхйоахача газий бIехал къоастаяра, карбюраторашкареи двигателашкареи арауха кIур бистара эшача аппаратураца Iалашъелга; ГОСТаша дIадехараш кхоачашдар духьа двигателий питанеи зажиганеи системаш нийсъяра балхаш тIехдика чакхдоахаргдола гIулакх делга; карбюраторщикийи дизелистийи квалификаци лакхъяра производствана тIера ца а боахаш автопредприятешка йоагIаш йола занятеш вIаштIехьйоахилга; автотранспортагарча технически хьала хьалхара механикий, ОТК службай болхлой, ремонтни болхлой персональни бехктокхам лакхбелга, дикагIболча болхлошта поощрени яра система тоъяра дешага хьожилга.

Городской Совета исполкома могадаьд городе арайоалача юххе автомашинаш юларгйола моттигаш хьалъяра хьакъехьара шийн решенеши республика Министрий Совета соцамаши кхоачашделга, города цхьадолча наькъашка гIолла лела автомашинаш кIезигъянза ярг ца хилар теркал а деш, города улицашка гIолла автотранспорт лелара боарамаш нийсделга.

Паччахьалкхен автомобильни инспекце органаштеи города Керттерча паччахьалкхен санитарни лораи тIадиллад Iалама среда бIехъярца къовсам лоаттабара енначa бокъонех биззагIа пайда эцилга, технически вIаштIехьа йоацача, нийс ца ярах сигалара фо бIехдеш йола двигателаш латтача автотранспортни средствашта эксплуатаци ярах боагIаш бола бехк белга.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА V ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

ЛОАРХIАМЕ ДЕКХАР

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева парте XXV съезда яьча ЦК Отчетни доклада тIа аьннад: «Идейно-кхетама даькъера болх бIарчча хьанийцача дIахьалхашкахьа дахад вай. Цхьабакъда сатийнна Iоховшара цхьаккха а бахьан дац вай». Из положени ше ма-ярра тха района а йоагIаш я. XXV съездо иштта хьахьекхаб идеологически балха эффективность лакхъяра бода никъ а — комплексни никъ, вешта аьлча идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам балар айхха цхьоагIо йолаш леладелга Iалашдар.

КПСС XXV съезда решенешка хьежжа комплексни никъ а лелабеш, идеологически балха эффективность лакхъяра даькъера района юххьанцарча партийни организацей декхарех лаьца аьлча, укх шера март бетта хиннача парте Ножай-Юртовски райкома пленуме къаьстта белгалдаьхар района кагирхошта атеистически кхетам чIоагIагIа баланза барг ца хилар. ХIаьта из цхьа бахьан доацаш а дац. Районе хIанз а чIоагIа леладу дынах юхедисараш, дIахо а шоай гIулакхаш леладеш я Ташу-Хьажий, Чиммирзий, Кунта-Хьажий, Митаев Iаьлий, кхыбарий бархI бусалба дын тоаба. Царна кулгалде отта гIерташ, шейхийи моллайи тIехьенаш я шоаш яхаш лелаш 50 совгIа саг ва. Дынах тешараш бахача наха юкъе хIанз а дукха ба.

Ховш ма-дарра, шоаш кагирхошта еш йола влияни дIа ца ялийта гIерт дын авторитеташ. Кагирхошта юкъе массаза а цар хьалхадоахаш да общественни вахаре дакъа ца лоацилга, цар харцду Iилмана карагIдувлараш, дешархошта кхетам балара новкъарле ю. Шоай влияннена кIал лаца гIерт уж наьха дезала вахар, саг йоалаярцаяхарца дувзаденна гIулакхаш, къамашта юкъе цабезам болла гIерт, цар могаду озабезамаш делга, зуламе вахар леладелга.

Дынах тешараштa юкъе чIоагIа пропаганда ю мурдий тоабай кулгалхошеи активисташеи: Ялхой-Мехкарча Джамалдиев Жамас, Витигов Салмана, Хиди-Хуторерча Таймасханов Тимерсолтас, Гансолчурча Джабраилов Абдулмуслима, кхычар. Дын тоабаех дола советски законодательство телхадарах бебеча ханашка уголовни бехктокхаме ийзаб Центаройра, Гордалера, Ялхой-Мехкара мурдий тхьамадаш.

Шоашта духьала лоаттабу къовсам мелбалийтачул тIехьагIа мурдаша мел доккха зенаш ду гучадаьлар тхона Гордале хиннача хIамах. Шоай тоабанцарча бусалбанех, Эльдархаджиев Татех пайда а эцаш, Чиммирзий мурдаша колхоза зенаш даьд, шоай гIулакхашта нахи автотранспорти балха тIара а йоахаш.

Иштта шоай тоабанна юкъе дIачувига гIийртаб уж ворхIлагIча классера дешархо Актиев Хасмохьмад.

Мурдаша бокъо йоацаш леладу гIулакхаш геттара харцахьа лаьрхIар Гордалински юрта Совета шерра вIашагIкхийттача сессе. Общественносто тIагIорттадаь дIадехарах дын тоабаех дола законодательство телхадар бахьан долаш уголовни бехктокхаме эзаб эгтара чIоагIагIа бола мурдаш Эльдархаджиев Тата, Джумаев Кука, Элукаев Куда.

Парте райкомо принципиальни мах баьб эттача хьала, хьагучадаьхар кхетама болх мелбара бахьанаш, хIаьта бехке бараштa де доагIар даьд. Кагирхошта а цига мел бахача наха а атеистически кхетам балара болх чIоагIбара новкъостал даьд партийни организацена, юртсовета, комсомольски организацена.

Зандакъарча Гагарина цIерагIча колхозерча ды лелабеча бокхнийча наьха группо массехк шера новкъарле яьй колхозни собране хьулаш колхозий юкъарча лесхозага дIаялара хьакъехьа решени яра. Колхозхошта хьалхашка колхоза председатела нов. А. Хаджиматова, кхыча болхлоша аьннар ца оттийта гIертар уж. ВIаши лоаллаха уллача шин юртарча — Зандакъарчеи Ножай-Юртарчеи кагирхошта юкъе тайпай цабезам болла гIийртай из группа. Зандакъа юрта Совета председатель хиннача нов. А. Мартынкаева цу деша принципиальни позици лаьцаяц, тешаме йоацача элементашкахьа озабезам беш хиннав из.

Парте райкомо, колхоза парткомацеи правленецеи цхьана, Зандакъа бахача цхьаболча наьха цу тайпара гIулакхаш техкачул тIехьагIа гучадаьлар, цу юртарча В. Хайдарлаева, И. Озамулова, Р. Абрекова, цхьаболча кхычар, колхоза гIулакхий саготду шоаш яхаш, харц къамаьлаш а деш, даьдаьй хана шоай хинна хьун доакъош шоай карара ца далийта а цхьацца киловзалаш а увттаеш царех шоашта пайда эца а гIийртаб уж.

Колхоза партийни собране, юртарча гражданий сходе принципиальни мах баьб унахцIена доацача гIулакхий, ширача замах юхедисача воча гIулакхаща лоаттабу къовсам чIоагIбара де дезараш белгалдаьд. «Даьдаьй хинна лаьтта» яха ширъяьнна уйлаш гучалелх йол хьокхача, наха цIенош де лаьттaш декъача, сов дола лаьтташ, дIадоахача хана. Из «къаман» я яхаш йола традици вайнаха юкъера дIаяла йиш ца хиларах кагирхой тешабе гIерт дынеи тайпани авторитеташ, мурдаш.

Ислам хьехараша шоай махулла хьал а лоац. кагирхошта юкъе кхайка а ду озабезам бар санна дола ширача замах юхедиса зуламе гIуланх. Тайп-тайпарча антиобщественни элементий цкъаза аьттув боал зуламе гIулакхаш шоаш даьчул тIехьагIа, озабезам юкъе а баьккхе, бахача цхьаболча нахага шоаех къахетам байта а таIазар доацаш цхьан юкъа кIалхара бовла а.

Масала, Хиди-Хуторски юртсовета чуйоагIача Коренбой яхача юртарча Мустапаев Генжий вIаштIехьдаьннад, 1966 шера уголовни зулам а даь, правосуде органех ведда лелаш 10 шу совгIа ха яккха. Иштта лелаш ше воллашехьа а, шозза саг йоалаяьй цо Шалински Гудермесски районашкара. Бакъдар аьлча, бе ца воагIаш лелаш иззал ха йоаккхалургьяцар цунга, нагахьа санна озабезамаш хиннадецаре. Цхьабакъда, оалаш мадарра, тIИрг мел хьувзаш йоде а, цкъа кхоачаяланза ялац. Мустапаевна де доагIар даьд.

Тха декхар — озабезамаш дарах доала зулам нахага дIахьувкхар, баьдеча наха ширача замах юхедисача цу гIулакхашта кIалхара бовлара новкъостал дар.

ХIанз а дукха моттигаш я районе кхенза йола йиIигаш маьре ухаш. Алхха дIадахача цхьан шера района ворхI школера нийслагIчеи иттлагIчеи классашка дешаш хинна 11 йиIиг ехай маьре: цу тайпара моттиг Гилянински школе кхоъ хиннай, Беной-Веденски—шиъ. Бакъдар аьлча, цу тайпарча хIамашта моттиг хилац дешара-хьехама болх мела лелабеча мара.

КПСС райкома бюро шозза — апрелеи декабреи — дийцад района школашка лакхерча классай дешархошта юкъе беш бола хьехама болх чIоагIбара де дезарий хьакъехьара дош, хьехама болх мела лелабарахи школьникаш маьре ца ахийтара де доагIар ца дарахи цхьайолча школай кулгалхошта лира партийни бехк баьб.

Дын авторитеташа, дынах тешараша шоай хур ду, тарма лу дукхагIа кагирхой шоай влияннена кIалъозар духьа. ХIаьта а хIанз хилац царна хетар. Кагирхошта атеистически кхетам балара партийни, комсомольски организацеша чIоагIгIа болх бар бахьан долаш тIехьтIехьа дукхагIа дынах дIахадаш латт кагий нахи мехкарийи. Дын духьалара болх чIоагIбара дикка новкъостал даьд КПСС Нохч-ГIалгIай обкома X (1973 ш.) V (1977 ш.) Пленумий решенеша.

Кагирхошта атеистически кхетам балара тайп-тайпарча формаех пайда эц парте райкомо, юххьанцарча партийни организацеша. Масала, партийнии комсомольскии дешара системе атеизма проблемаш Iомаеш ва 700 совгIа зIамига саги йоIи, школащкарча «Къона атеист» яхача кружокашка деша ухаш ба 1000 совгIа дешархой. Дешархой шерра-шера дукхагIа юкъеоз лекционни пропагандо, политинформаторий беседаша. Кагирхошта юкъе хадданза из болх беш 150 совгIа лектори политинформатори ва, нах бахкача моттигашка болх беш цIагIара 360 лектори я.

Клубашкеи библиотекашкеи конференцеши диспуташи ю, стендаш, «Атеизма» уголокаш кийчъю, хIара школе арахец «Атеист» яха газет.

Юххьанцарча парторганизацешка атеистически болх вIаштIехьбоах атеистически балха советашеи организаторашеи.

Школашка беча атеистически балха боккха лоархIам а беш, районерча шовзткъе итт школах ворхIнахьа мара парторганизацеш ца хилар теркал а деш, хIара школе атеистически балха совет вIашагIйолла лаьрхIад оаха, кулгалдеш завучаш е классни боацача балха организатораш а болаш. Цу советаша шоаш дика хилар хьахьекхад Ножай-Юртовски, Зандакски, Ялхой - Мохкски, Замай-Юртовски, кхыча школашка.

Ножай - Юртовски школе совета кулгалду завуча С. Н. Батыжева, 5 хьехархо ва цунна юкъе. Балха дика план я совета. Совета инициативагIа деша багIараштa юкъе дына гIулакх миштад хьажар духьа школерча классашка анкетировани яьй хаттарашца. Совета балха план оттаеча хана юкъедихьад анкетироване хьахьекхараш. Масала, дукха ха йоаццаш лакхерча классашкарча дешархошта лаьрхIа, цар дай а тIахьехаш, «Тамаш йоаца тамашаш» яха сайре яьй школе. Сайрен программа тIа «Дына темаех Iилмо яхар» аьнна корта а болаш лекци ешилга оттадаьдар, цул тIехьагIа, доацарех тешилга хьагуча а доахаш, химеца дуккха опыташ йир, дынах юхедиса гIулакхаш бегдоахаш сатирически сценкаш гайтар. Цу тайпарча сайренаша боккха пайда лу цига дакъа лоацараштa, мурдий тхьамадаша, ды хьехараша дувцар корта боацаш хилар кхетаде йиш хулийт дынах тешарашка.

Атеистически интернациональнии кхетам балара болх комплексни перспективни планагIа бу парте райкомо. Цу тайпарча плано тхога торо хулийт атеистически болх плана боарамагIеи перспектива йолаши лелабе, балха ерригача звеньяшка гIулакхаш планагIа леладе.

ГIуланхах кIоаргга кхеташ, ше-шийца дог тийша хилар, дынах дола дерригa бакъдараш довзара наха ший долаш дола новкъостал де, ды баьде нах боацабара дола бIаьхийчар бера герз хиларах къахьегамхой тешабе чIоагIа безам хилар — иштa да лекторах - атеистах Тимирханов Адланах доахка гIулакхаш.

Кагирхошта атеистически кхетам луча хьинаре дакъа лоац пропагандисташа Алиев Хумайда, Алатаев Хьасана, Хамидов Анде, лектораша Мусангузов Якъуба, Саадуев Ризвана, Дибиров Ахмадгадже, дуккхача кхычар. ДикагIчарех дикагIа барий портретaша хоздаьд «Идеологически фронта бIухой» яха районни Сийлен улг.

Кагирхошта атеистически кхетам балара районни партийни организаце беча балха тIа кхоачамбоацараши теркал ца деш дисараши долаш моттигаш а я. Тха вIаштIехьдаьннадац комсомольски организацей денал хила доагIача боарам тIа дIаоттаде, хIанз а мела лелабу хIаранеца къаьст - къаьста беш бола болх, атеистически мировоззрени чуйоссаяра кхоачамболлаш пайда эцац общеобразовательни школай, клубий, библиотекай йоккхийча торонех. Уж кхоачамбоацараш тхона бIаргагуш да, цудухьа тхоай махулла тхо уж дIадаха а гIерт.

Парте райкомо дIахо а тIагIертта къовсам лоаттабергба дын фанатикий влиянех кагирхой лорабара, хIара зIамига саги йоIи коммунистически идеалашта тешаме хургдолча уйланца хьалкхедергда.

С. КЕРИМОВ,
КПСС Ножай - Юртовски райкома секретарь.

МАЬКХАГА ДОЛХА НАЬКЪАШ

Ялатах еттача машинай колоннаша хьалдизад Казахстана наькъаш. Массанахьа никъ бийлла ба кердача хьувкъама. Хьалха даьсса даьдача лаьттай итташ миллионаш гектараш тІара чуийцад ялат. Эггара хьалха эрий даьда лаьтташ карадерзадаьчарца цхьана ялатий кхашка болх беш да хІанз доккха хинна цар бераш, хІаьта шоай лоІамагІа ханнахьа ялат чуэцара новкъостал де укхаза баьхка кхыча республикашкара механизатораш.

...Бакъда наг-нагахьа дага лувц эггара хьалхарча целинникаша укхаза 1954 шера парте тІахьехамагІа уж лаьтташ карадерзаде шоаш бахкийта хьалхара шераш. Из мехка хала ха хиннай. ТІемо яь човнаш йирза яланзе хиннай. Мехка тоъаш хиннадац ялат. Цу хана ше цаІ мара боаца лоаццача хана дукхагІа ялат даккхарга бода никъ хинниб кулг ца тохаш, бІаьшерашка ахархочо нух ца Іотташ даьда лаьтташ карадерзаделга.

БІаьстан юххьс, цу хана наггахьа мара ца хулача тайпара мух хьескхаши шийлеи хиннача бІаьстан юххье казахстански аренашкарча полустанашка кхаьчар хьалхара эшелонаш. Кагий пахи мехкарийи Москвера, Ленинградера, Киевера, Ростовера, Минскера, Одессера баьхкар укхаза совхозаш, поселкаш, городаш хьалъе, аренаш аха, беркате хургдолаш цигара кхаш тоаде.

640.000 керда нах баьхкар эрий даьдача лаьтташка алхха цу хьалхарча кхаь шера: хІара керда отряд дІайолалора цул хьалхагІа ена а санна: хьоккхий Іотохар, палаткаш дІанийсдора. Цул тІехьагІа хургйолча совхозах «Московский», «Киевский», «Горьковский», «Минский»... аьле цІи туллар. Яьсача аренашка даим баха хьатІаухар нах. Цу хана деррига ховш йолча статистика белгал ма-даккхара алхха эрий даьда лаьтташ карадерзадаьча хьалхарча шера Казахстана ийс областе саг йоалаяри йоІ маьре яхийтари санна дола цІейш шозза совгІа дукхагІа хилар. Цул тІехьагІа массехк шу даьлча Союзе эггара дукхагІа бераш деш йола район хинна дІаэттар целина. Хьахилар керда тІехьс, хІаьта цар дай-мохк дІаэттар из край.

25 миллион гектар гаргга эрий даьда лаьтташ карадерзадир Казахстане. Иттаза дукхагІа даккха доладир ялат. Республиках хилар мехка эггара дукхагІа ялат луш ярех цаІ. ДІахо дегІадера дукхача доакъоех латта индустри, культура, Іилма.

Казахстана эрий даьдача лаьтташкара укх шера чуэцаш бола хьувкъам ткъаьи пхелагІа ба. ХІаьта ткъаьи пхезлагІа шийй бригада кхай тІа араьккхай Социалистически Къахьегама Турпала, республика Лакхехьарча Совета депутата Довжик Михаила. Эггара хьалхарча целинника из турпала хьокхам хьаэцаш къахьегаш ба, цун опыт, цунна ховр, знанеш караерзаеш бола къона ялат леладераш.

СУРТАШ ТІА: 1. Целиноградски областа «Шуйский» совхоза тракторно-кхаш леладеча бригада бригадир. Социалистически Къахьегама Турпал Довжик Михаил;

2. Укх йоккхача маьккхах дакъа доалл хьинаре къахьегача ахархой, ялат дІадийнарий, механикий, агрономий, Іилмахой...

3. Никъ мукъа ба ялат ийца йолхача машинашта. Цхьан целинни наькъа тІарча порядкага хьожаш я инспектор сержант Гульнар Балажанова;

И. БУДНЕВИЧЕИ, В. МЕДВЕДЕВЕИ сурташ.

СОАХКАРЧУЛ ДУКХАГІА

Парте Центральни Комитета июльски Пленума решенешта гІулакхаца жоп а луш, айденначa хьинарца шекара свеклаш чуэцаш ба «Кошкельдинский» совхоза кхаш леладераш. БІарг хьоасташ да 160 гектара тІа хьийкъа мерза овлаш. Юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 280 центнер свеклаш йоал, план 200 йолча. Из культура 38 гектара тІара чуийца яьннай, паччахьалкхенга ехкай 1060 тонн свеклаш.

Тха боахаме свеклаш кхееш ши отделени я. Царех социалистически яхье хьалха латт коммуниста Исхаджаев Лемас кулгалду шоллагІа отделени. Къаьстта цун коллективо 700 тонн свеклаш дІаеннай.

ТІаккха звеношта юкъе хьалхле дІа ца хецаш хьайоагІа коммуниста Саттабаева Рымкета звено. ХІара гектара тІара 300 центнер свеклаш яха чІоагІо яьй цун звенос. ЛерхІар кхоачашде низ кхоачаргба цун. Уж дешаш цунах шеко йоацаш ала йиш я, хІана аьлча халон хан ца къувсаш гІулакх даьд цар дІайийнача культурана. Цудухьа каст-каста пенах хьалъетт «Нийсле Рымкетаца» яха дешаш тІадола «молнеш».

ВІу ца къожабеш къахьег гектарницаша Давлетгиреева Сасета, Идризова ПаьтІамата, Исакова Айнас, 1000 — 1100 килограмм свеклаш цІенъю царех хІаране дийнахьа, нормагІа 900 килограмм йоагІача. Царел дукха тІехьайисац Чадаханова Наби керте латта звено а. Ишгта ший балхах дика кайоалаш ва тракторист Калаев Тапа. Дийнахьа 3,5 гектар гаргга свеклаш хьаоакх цо, норма 2,5 йолча. Овсаре къахьегачарех ба дийнахьа 4 — 5 рейс машинаца свеклаш дІакхухьа водителаш Темурkиев Сай-Эми, Гичикаев Абдул-Хьамид.

Кхаш леладерий къахьегама овсарле дегІайоалаю моральни материальни стимулаш йоаггІача тайпара оттае хайнад совхоза болхлой комитета а цун председатела Асхабов Султана а. ХІара болхлочоа дІабовзийтаб цар чулоацам. Хьалхара моттиг яьккхача отделенена карара кара тела ЦІе байракхи 200 сом ахчан совгІати дала оттадаьд, хІаьта социалистически яхье котало яьккхача звенона— карара кара тела цІе вымпели 150 сом ахчан совгІати, шоллагІа моттиг яьккхачоа — 100 сом ахча лургда.

Планал совгІа 2 эзар тонна а йолаш, пятилетка кхоалагІча шера пачхаьалкхенна 5 эзар тонн свеклаш дІаяла чІоагІо яьй оаха. Соахкарчул 20 процент дукхагІа хургья уж.

А.-С. ШИДАЕВ,
Гудермесски района «Кошкельдинский» совхоза директор.

ГРАЖДАНСКИ ОБОРОНА—ТАХАН

Граждански оборона (ГО) хьахинна ди лоархІ 1932 шера, 4 октябрь. Ерригсоюзни централизованни организаце—фегарча тІема духьаларча СССР оборона моттигерча организаце гІулакхаш СССР Халкъа Комиссарий Совето адкоагІа а лаьрхІа чІоагІдаьча хана дена. МПВО — цу хана ишта цІи йоахаш хиннай мехка бІуна юкъеяхача, хІанз Граждански оборона оалача цу кердача организаце.

Фегахьара тІабоагІаш тІема кхерам болча, тІом болабеннача хана а из чакхбаьннача тІехьагІа а кийчони тІемен мероприятеш чакхъяха езаш яр МПВО.

ТІема хана МПВО-на тІадилла декхар дар чухийрцача гІирсашта кІалхара, йоагача зданешкара нах кІалхара боахилга, лозабаьрашта медицински новкъостал делга, авареш хинна моттигаш тоаелга, гІашлоштеи машинаштеи наькъаш мукъадоахилга, техникана, барзкъашта, кога гІирса тІайкха газ дІайоакххилга, оккхаза йиса бомба зе дергдоацача йоаккхилга.

Из тІема декхар сийленца кхоачашдир МПВО-с Сийлахь-боккхача Даймехка тІема шерашка — 1941—45 шерашка.

Ерригаш а лаьрхІача МПВО доакъоша тІема шерашна зе дергдоацача а яькхай, хІалак а яьй 3 миллион совгІа боеприпас, мидаех ІоцІенъяьй 3 эзар совгІа тайп-тайпара здания 96 эзар гектар лаьттеи.

Фашистки Германи эша а яь котало яккхара гІулакха юкъе МПВО-с лаьцача даькъа ланкха мах баьб Коммунистически партеи Советски правительствай. Формированей личии составацара 300 эзар совгІча сага орденаши медалаши елар Москва, Ленинград, Киев, Одесса, Кавказ, Заполярье лораярах.

Дуккха нах боабеши миччахьа а хьожадаьча герз дІакхоачадеш йола средстваш дегІаяхкар бахьан долаш МПВО кхы низ кхачац баха нахи халкъа боахами лорабара деша цунна тІалатта деррига декхараш кхоачашде, цудухьа КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советой решени яьй Граждански оборона керда система хьаяра хьакъехьа.

ХІанзарча ракетно-ядерни тІом тІа, герз низ юкъе а боаккхаш къовсам лоаттабеча средствай шоаш дІакхаьчачара гонахьа мел доле хІама хІаланде низ кхоачаш а хІаьта гера хьожадаьча дІакхоачадеш йолча средствай гаьна яхари нийса кхетари боарам боацаш е йолча хана, фронтаи тылаи юкъера доазонаш дІадувлача хана, пачхаьалкхеп кхелаш тІема аренашка къаьста ца Іеш, гаьнна чухьнахьа мехка територе тІа а къаст.

Мехка тыл лораеча доккха дакъа лаца дезаш я Граждански оборона. Мехка тыл лораяра шийна тІадехка декхараш КПСС ЦК-аи Советски правительствай кулгалцеи Герзаццарча Низий дерригача тайпашца айхха ювзаенна йолаши ший гІулакхаш чакх а доахаш, мехка тыл лораяра шийна тІадехка декхараш кхоачашделга Іалашде деза СССР Граждански обороно, бахача берригача наха хьинаре дакъа а лоацаш. Ерригпаччахьалкхен оборонни мероприятей система бІарчча цхьа дакъа лоархІаш йолча цо баха нахи халкъа боахами бокъонца кийчбарца вІаштІехьдаккха деза хІанзарча герзо беш бола зуламе Іоаткъам мамогга байбелга, хІаьта, нагахьа санна моастагІа качвена болх хуле—герз деттаденнача моттиге нах кІалхара боахаши дохадаь гІирсаш юхаметтаувттадеши дола балхаш де деза.

Граждански обороно кхоачашдеш дола декхараш чоалханеи дуккхача тайпареи да.

Баха нах лорабелга — Граждански оборона лардий лард, керттера декхар да, хІана аьлча уж маьрша хилча мара ГО вож деррига декхараш кхоачашде вІаштІехьдаргдоацандаь хинна да Іеш, советски наьха кхерамзе Іалашъелга Коммунистически партеи Советски правительствай эггара хьалхара йоакхо массаза а хиннадаь а хургйоландаь а.

Республике цу декхарех дика лоархІаю «Старогрознефть» НГДУ, СССР 50 шу дизара цІерагІа химически завод, машиннинкъ, Грознера машиннаькъа станци санна йола халкъа боахама объекташ.

Цхьабакъда цу даькъе республика халкъа боахама объектай де дезаш дола хІамаш хІанз а дукха да. Нах лорабар духьа Граждански обороно кийчон мероприятеш чакхйоах городера нах эвакуаци а еш кхычахьа дІабигара, бахаш бола беррига нах садоаха наькъаши цІокен шо-шоаш лорадергдолча средствашца Іалашбара. Цу декхарах дика лоархІаю халкъа боахама объекташ: СССР 50 шу дизара цІерагІа химзавод, Анисимова цІерагІа завод, гІишлошта механизацию управлени, производственно-товарни контора.

Маьршача хана лоархІамегІарча декхарех цаІ да дукха адам хІалакдеча герзах лорабала баха нах Іомабелген качвенача моастагІчо даь зулам дІадоаккхаргдола гІулакхаш чакхдаха уж Іомабелген.

Территориально-производственни принцип теркал а еш, СССР ерригача територе тІа цхьан ханна вІаштІехьдоакхх бахача наха уж гІулакхаш Іомаделга, вешта аьлча производствера нах балха болча моттиге Іомабу, дешаш бола кагирхой — дешара заведенешка, балха боаца нах — баххача моттигашка.

Бокъонца ерригa категореш чу а лоацаш Іомабаьб баха нах 1978 шера: город Грознерча Заводскойи Октябрьскийи районашка, обл-совпрофе; ВЛКСМ обкома, ВЛКСМ райкомий комсомольски болхлой, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Советерча Іалашони сбытеи управленера, «Красный молот» яхача завода, СССР, 50 шу дизара цІерагІча химзавода, Урус-Мартановски районерча «Горец» яхача, Наурски районерча «Надтеречный» яхача совхозий, халкъа боахама дукхача кхыча объектай болхлой.

Граждански оборона 46 шу дизар белгал а доаккхаш, Граждански оборона штаба, службай, военизировани йоацача формированей личии составо ший деррига низаш тІадохийт СССР кердача Конституце цхьа шу дизар даккха ма-доаггІара белгалдаккхара, СССР Граждански оборона чІоагІъеча керда толамаш доахаргдола гІулакх дара.

С. ПАШКОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР ГО курсий начальник, подполковник.

АГРОТЕХНИКАЦА БАРТА БОЛАШ

Шекара свекла кхее вІашагІъелла я коммуниста Арсангириев Салмана кулгалду бригада. «Гудермесский» совхоза кхо звено юкъейоагІа цунна. Звеношта кулгалдеш ба шекара свеклаш кхееш йоккха опыт Іоаяь Башиева Маус, Баралиева ПаьтІамат, Эльмурзаева Ирабу.

Укх шера 210 гектара тІа кхейир цу бригаде шекара свекла. ХІанз чуэца йолаяьй из. Хьувкъам чуэцар дерригача шера баьча балха итог яр санна хІама да. Из кхета а деш, свеклаш ма-хулла цІенагІа чуэцара къаьстта йоакхо ю наха. ХІаьта цига болх беш ва хІанз 160 саг совгІа.

Хьувкъам чуэцара болх вІаштІехьбаккхара йоагІа йоакхо яьй совхоза а бригада а кулгалхоша. ХІаранеца пхи саг а волаш свекла чуэцара лаьрххІа звеношь вІашагІъехкай. Цхьан звенос нормах дийнахьа пхи тонн хьувкъам чуэца беза. Цу декхарах лоархІа ца еш звено яц. Хьалхарча итт дийнахьа баьча балхо хьахьекхар звеношта юкъе яьржача социалистически яхье котало Дугулаева Малкана кулгалдечо яьккхалга. Задани 160 процент кхоачашийр Малканеи цун новкъосташеи. Из толам баккхарах 15 сом преми елар звенона, хІаьта яхье шоллагІа моттиг яьккхача Балиева Мауса звенона — 10 сом. Цул совгІа шинна звено коллективай сийна бригада контора хьалхашка Къахьегама сийлен байракх айяьй.

Свекла чуэцача 150 процент совгІа балха нормаш кхоачашъеш хьайоагІа Маджидова Маймунта, Баймурзаева ПаьтІамата, Эльмурзаева Ирабус, Баралиева ПаьтІамата кулгалду звеноша.

Кхашкара шекар доаккхача заводе хьувкъам дІакхухьаш хІара дийнахьа къахьегаш 11—12 шофер хул. Царех пхиъ «Сельхозтехника» Гудермесски объединенера ва.

«Шоферашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха ба Радуев Хьумид, Шавхалов Юнус, Шамурзаев Мисирбулат, Мусаев ГІапур. ТІеххьарвар хьувкъам чуэца совхоза новкъостал де баьхкачарех ва. Дийнахьа йиъ, наггахьа пхиъ рейс е кхоаву царех хІаравар кхашкара заводе. Йиъ рейс яьча хІара шофера дийнахьа кхо сом, пхиъ яьчоа — ялх сом ахчан преми лу. Цу гІулакхага хьежжа, Радуева хІанзле 24 сом ахчан преми ийцай, хІаьта Шавхаловеи Шамурзаевеи хІаране — 18 сом, Мусаева — 15 сом.

Ипатовски методах дІахьу хьувкъам чуэцара болх. Иштта, шекара свекла хьалха дІайийнача звено кхашка дІаболабу хьувкъам чуэцара болх кхоккхе звенос цхьана, тІаккха кхыча звено кхашка къахьег, и. дІ.

ХІанз Баралиева ПаьтІамат керте латтача коллективо хьувкъаяьр чуэцаш я кхоккхе звено. Дега тоам беш ба хьувкъам: «Масала, Балиева звено кхашкара хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 447 центнер шекара свекла яьлар, план 208 центнер йолаш. Планал 155 центнер дукхагІа я хІанз Баралиева кулгалдеча коллектива кхашкара чуяхьар а.

—Иштта дика хьувкъам кхебайта бахьанаш да шекара свекла дІае лаьтта кийчдара, хьатІаьнначул тІехьагІа агротехника бокъонаша дІадеххача тайпара Іунал дара йоакхо ханнахьа яьлга, коллективе барт-цхьоагІо хилар, — йоах бригадира Арсангириев Салмана. Цун дешаш чІоагІдеш санна агронома Хамидов Сайдамина тІатох:

— Бакълув Салман. Зябах аьхачул тІехьагІа хІара гектара 15—16 центнер лоархІаш минеральни удобренеш тайсар оаха кхай тІа, иштта кийчдаьча лаьтта агротехнически дикагІйолча ханашка дІайийра свекла. ТІаьннначул тІехьагІа ханнахьа йоакхо яьй оасар дара, нийлхъяра, хий диллара. Уж балхаш ханнахьеи дикеи чакхдаха доккха новкъостал дир Гудермесерча № 1-чен «Комсомольский» хуторерчен школай дешархоша. Царна оаха дег тІара баркал ях.

Белгалдаккха дезаш кхы цхьаькха хІама а да. ТІадоагІача шера шекара свекла дІаера хьакъоастадаьча лаьттах дукха хІама ца эшаш 200 гектар зяба аьхад, хІара гектара тІа юкъера лаьрхІача 10—12 центнер кхоачийташ минеральни удобренешца хьаьндаь даьннад.

ХІанз шекара свекла чуэцача кхашка гурахьа дув ялат дІадувргда, укх шера совхозе оттаеча севооборотага хьежжа. Шекара свекла, горох хиннача кхашка дІадийна гурахьа дув ялат геттара дика хул.

КПСС XXV съезда социалашта жоп луш, вай мехка кхыча къахьегама коллективаша санна, пятилетка план диъ шера кхоачашъе социалистически декхар тІайийцадар Салмана кулгалдеча бригадо. Цхьабакъда, шоай торонашка а хьежа, цу хана лаьрхІар кхаь шера чакхдаккха дош делар коллективо КПСС ЦК июльски Пленум хинначул тІехьагІа.

ЛаьрхІар кхоачашдергхиларах хІанз бІубенна я бригада. Тамаш а яц. Пачхаьалкхенга шекара свекла йохкара 1976 шера план 136 процент, 1977 шера — 191 процент кхоачашийр цо, хІаьта духхьала укх шера план 200 процент совгІа кхоачашъе бригада вІаштІехьдаргхилар хІанз чуэцача хьувкъамо хьахьокх.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ХЬАЛ—ЦХЬАН КІЙРАГІА

СОВЕТСКИ ПРЕДЛОЖЕНЕШ — ТЕРКАМА ЮКЪМОТТИГЕ

ООН Генеральни Ассамблея сессе ювцийта аьнна Советски Союзо оттаьча кердача предложенешта комментареш а еш лоархІаш болча пачхаьалкхени общественни деятелаша, доазол арахьарча кепайоазоно белгалбоах машара, кхохкам кІаьдбара, герз дІадаккхара тІабода советски арахьарча политика чІоагІа а лерргІа а бола никъ. Советски предложенеш мел чІоагІа кхетаеш а хьаллоацаш а я хьахьокх дуккхача откликаша. Чехословацки «Руде право» белгалду уж мел яйзараша царна чІоаггІа уйла тІайохийташ хилар. ООН Генеральни секретара К. Вальдхайма аьннад кердача советски инициативех уж Іалаьмате чІоагІа лоархІам болаш а я, тІом ца хилийтара де дезарашта тІаерзаяь а я аьнна. Советски предложенеша тешал ду, язду «Хоройя» (Конакри) яхача газето, ядерни йоацача дуккхача пачхаьалкхенашта дагадоаллари де гІертари Советски Союзо кхетадеш хилара.

Сессе ше къамаьл деш КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра А. А. Громыкос цІаькха а кхеталуш хьа ма-аллара вай мохк герз Іоаделга соцадара йола бІарчча программа йолаш ба. Массехк бутт мара бац ООН Генеральни Ассамблея герз дІадаккхара йолча специальни сессе из дІачуенна. Цу тІа приоритет ядерни герз дІадаккхарга кхозч, хІана аьлча массанена хеташ долча тайпара дуненна эггара боккхагІа бола кхерам ядерни герз Іоадаргахьара тІа боагІаш боландаь. ХІанзарча сессе Советски Союзо ювцийта оттаю хоадам боллаш йола керда ши предложени. Эггара лоархІамегІа а тІехьатетта йиш йоацарех а дар санна оттаду «Ядерни йоацача пачхаьалкхенашта йолча кхерамзленна гаранти чІоагІъярах йола Дунен халкъашта юкъера конвенци яра хьакъехьара» дош. Цу конвенце ларде латтаргдар да ядерни доацача мехкашка — соглашене доакъашхошка, диллача ядерни герз духьал доаккхаргдоацаши из духьал доаккхаргда яхаш кхерам тІатувсаргбоацаши декхар тІаэцилга, нагахьа санна ядерни доацача мехкашка цу тайпара герз хьадеш ца хуле, ийдеш ца хуле е ший территоре тІа леладеш ца хуле. Цо новкъостал дергдар ядерни конфликт хилара бола кхерам кІезигбе а дунен тІара юкъара атмосфера тоае а.

Цу гІулакхашта тІаерзаяь я шоллагІйола советски предложени а — хІанз укх сахьате ядерни герз доацаш йолча пачхаьалкхений территореш тІа из дІанийс цадайтара хьакъехьаръяр. Нагахьа санна хІанз ядерни герз доацача моттигашка из дІанийс ца де ядерни державаш раьза хуле — хІаьта Советски Союзо ше из де кийча хилар дІахайтад — дунен халкъашта юкъера барт бе вІалла хала хургдацар.

Вай планета тІа мел болча наха дагалаттача проблемашта йоагІаш я советски предложенеш, уж белгала я хоадамболлаш хиларцеи дунен халкъашта юкъера гІулакхаш дегІадоаладара хІанзарча этапа торонашка хьежжа хиларцеи. Духхьал из бахьан долаш селла чІоагІа теркам шоашта тІаувз цар цу эггара дукхагІа викалаш вІашагІкхийттача дунен халкъашта юкъерча форуме а цигара дІа геттара гаьна а.

ХЬАЛДДА ЮХАТОХАР

ТІеххьарча хана Гаргарча Малхбоале ваха США пачхаьалкхеи секретарь С. Вэнс цу районерча цхьайолча пачхаьалкхенашка Кэмп-Дэвиде вІашагІбелла Іарбашта духьалара сепаратни барт могабайта гІерташ лелача хана сирийски столице Дамаске хилар чІоагІалени духьала оттареи фронта доакъашхой долча мехкий — Сире, Алжира, Ливе, Демократически Йемена, хІаьта иштта Палестина мукъаяккхара организаце (ООП) кулгалхой совещани.

Вэнса лаьрхІар чакхдалаизар. «Іарбаша хьахьеккхар кэмп-дэвидски соглашенешта шоаш чІоаггІа раьза боацилга, бІарчча хьанйцача дерригача Іарбий мехкашта цІенхаштта хІама тохар санна лаьрхІар цар из гІулакх», — аьнна гІайгІане итогаш йир цу наькъа «Нью-Йорк таймс» яхача газето.

Цунца цхьана Дамаске хиннача совещане балхо тешал ду Іарбий мехкаш нийсхонца а деррига чулоацаш а гаргарчамалхбоалера гІулакхаш тоадара тІехьа дІахо къовсам лоаттабе гІерташ хилара. Цу совещане доакъашхоша шоай политически заявлене тІа Кэмп-Дэвиде баь барт законагІа бац аьнна дІакхайкадаь ца Іеш ерригa Іарбий пачхаьалкхенаш тІахьийхар цу барта, Садата капитулянтски политикана духьалйовлара. Дамаске дІакхайкадаьд, масала, Египтацара дипломатически отношенеш хоадаяра хьакъехьа, садатовски режима экономически байкот оттаяра хьакъехьа, Іарбий мехкий Лига штаб-квартира Каирера кхычахьа дІаяхьа дага хилара хьакъехьа.

Совещане эггара лоархІамегІа ярех цхьа итог я империализма, сионизма, Іарбий реакце уйлашта духьаларча чІоагІалени духьала оттареи къаман фронт вІашагІйоллар. Укхаза дувцар да Іарбий Малхбоален прогрессивни низаш гаргарчамалхбоален проблемаш нийсхонца къоастаяра тІехьарча къовсаме шерра консолидаци е гІерташ хилар. Цу хьакъехьа да Къаман фронта хьалхашка оттадаь керттера декхараш а: социальни экономически прогресс бахьан долаш Іарбий цхьоагІо чІоагІъяра тІехьа къовсам лоаттабар, йизза а духьала хІама ца доаккхаш а Палестина Іарбий халкъа суверенни бокъонаши цун ше мара йоаца законни викал — ООПи хьаллацар, Іарбаша империализма, сионизма, реакце низашта духьала лоаттабу къовсам хадданза хьаллоацаш йолча Советски Союзацареи кхыча социалистически мехкашцареи доттагІлен гІулакхаш чІоагІдар.

Сирийски столице хиннача совещане итогаша хьахьокх Кэмп-Дэвиде баьча барта Іарбий халкъаш тІехь-тІехьагІа чІоагІагІа а хьадда а духьала хилар.

НАМИБЕНА ДУХЬАЛАРА ЗАГОВОР

ТІеххьарча хана доазол арахьарча газетий оагІонаш тІа дукха яздаьд дунен общественносто беча Іоткъамах ООН бІунаш Намибе территоре тІа чудита, цар тІахьожам а лоаттабеш массане юкъара хоржамаш де, цар итогий ларда тІа Намиби ший лоІаме хилар дІакхайкадара кийчо ергйола дукхагІболча африканций правительство цу мехка дІакхайкае гІертачоа ЮАР тара я яхаш. Из план кийчъеча белггала лоархІам болаш хиннай США, Англи, Франци, ФРГ, Канада, Намибена йола цар «машара план» хоржамашка кийчлуча хана расизмах мукъабовлара намибийцаша герзаща кийч а бенна лоаттабеча къовсама керте латтача Африка къулбехьен-малхбузен халкъа организаце (СВАПО) беш бола Іоткъам юхатохараи Іаьдал неоколониалистски элементашта дІабе доллараи тІаерзаяь я.

Бакъда, ООН-аца переговораш йолча хана къаьгагІа гуш дар, нагахьа санна дунен халкъашта юкъера тІахьожам а болаш хоржамаш вІаштІехьдоахе цига котало СВАПО патриотически низашка кхоачаргхилар. Из е расисташта а е малхбузехьарча цар гадоахарашта а ловш хІама дац.

Духхьал из бахьан долаш юаровски премьер-министра аьннад цун правительства ООН-ацара переговораш соца а ю сиххача порядкагІа Намибе 20—24 ноябре шие тІахьожам а лоаттабеш хоржамаш чакх а доахаргда аьнна. Царца практически дакъа лаца йиш хургья алхха Турнхалле демократически альянс (ДАТ) яхача марионеточни группировка. ДАТ-е доалдераш ба кІай расисташи цар мел яхар деш бола племенашта хьалхле лелаераши. Уж де гІертар — цаІ йола Намиби «автономни» бантустанаш а яь екъалга да. Бе доаллаш е политически Іаьдали шоай лоІамера никъ дІабахьара е экономически торонаши йоацаш йола уж бантустанаш йизза ЮАР-аи цар территоре тІарча малхбузен монополештеи дІакарaяха хургья.

Цудухьа СВАПО хьадда духьала яьннай расистий плана, хІаьта бокъонца йола ший лоІамера Намиби бахьан долаш дІахо а герзаща тІом бергба аьнна дІа а кхайкадаьд. Хьагучаьккхай духьал цаІи къайлагІа кхы тайпеи гІулакхаш долаш Малхбузено Намибе лелаю политика. Къаьгта хьагучадаьннад малхбузен пхе держава «машара план» Намибена духьалара хІанзара неоколониалистски барт кийчбара йола пордув мара йоацилга.

Н. ЛИПИЦКИЙ,
С. СТОКЛИЦКИЙ,
С. КУЛИК.
(ТАСС).

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ

Наьха бытовой хьашташ кхоачашдеча учрежденеша шоай болх кердача форма тІа баьккха дІаболабаь кхоалагІа бутт ба. Массайолча ательешка, фабрикашка, тоае хІамаш дІачуэцача пункташка хьалтеха йоахк керда правилаш. Цар тІа аьнна да маца, фу мах, фу гаранти йолаш хьаергья, тоаергья саго дІачуенна хІама.

Хьожаргда вай из керда форма вай республикерча учрежденеша шоай балха юкъе миштa кхухь, цунах наха фу пайда боал, наьха хьашташ мишта кхоачашду.

Ала доагІа, массанахьа а из болх дика латтац, доаггІача бесса кхоачашдац наьха хьашташ, аьнна. Дукха ательеш, ремонтни мастерскеш, приемни пункташ я наха эггара эшаш йолча хана болх ца беш. Из кхета а деш, Российски Федераце дукхагІа йолча областашкарчеи республикашкарчеи городашка шин смене, хІаьта юрташка — цаІи ахи смене бу шоай болх бытовой гІулакхаш деча учрежденеша. Бакъдар аьлча, дикагІа дар наха деш дола бытовой гІулакхаш тайп-тайпара хулга кхы а шердича, вайцига а иштта сменаех болх белга вІаштІехьдаьккхача.

Вай мехка шерра дІадаржаш латт чоалханерча бытовой техника, къаьстта а телерадиоаппаратура, тахан дІа а еннай, тахан тоаль юха а еннай яхача принципагІа ремонт яра гІулакх. ДоаггІача бесса бехктокхаме из гІулакх леладайташ тІахьожам хила беза, вовзар, везар аьнна хьалхеи тІехьеи ца воахаш хІаранена ший аргІагІа де деза гІулакх, цу хьакъехьа болхлошта юкъе шерагІа йоаржае еза социалистически яхь. Бакъда, уж толашагІа йола методаш вай республике хІанз а кІезига лелаю. Нагахьа санна вай бытовой учрежденеша уж шоай балха юкъе дукхагІа кхухьаш хилча, из болх дикагІеи цІенагІеи лелабеш хилча, цу учрежденешкара гІулакх эшача наьха ха сел дукха зехьа йоврrгьяцар. Дукха кхоачамбоацараш да вай республикерча бытовой учрежденей транспорте а. КІезига я цу учрежденей транспорт, яр а е къаьна я е еха латт. Цудухьа моллагІа дола гІулакх нийсделча «шабашник» новкъостала веха везаш хул.

Дуккхача фельетонашка, кхыйолча газетий жанрашка, радио, телевидене передачашка бувц жилищно-ремонтни учрежденей болхлой. Дукха да цар балха юкъе кхоачамбоацараш. Нагахьа санна цхьа хІама эшаш слесарь вийхача, цунга хьежаш массехк ди даккха деза. ЦІаккха хьааргдац воагІаргвола сахьат. Хьавеча а доаггІача бесса кхоачашдац ший декхараш.

Киеве Іалаьмате бехктокхаме дІаоттадаь латт из гІулакх. Со се хиннав цига цу гІулакха массехказза теш. ЖКУ-ра диспетчерга дІатох телефон, сантехник веза аьле. Цхьа-ши сахьат доаллаше а из вай хьаотт. Ший декхар лерттІа кхоачаш а дий дІа а вода. ХІаьта дувца а мича деза вай масса ди дов, нагахьа санна вай телевизор тоае мастер вехаш хилча. Цу тайпарча гІулакхех ала йиш яц наьха хьашташ дика кхоачашду, аьнна. 18 сентябре со нийсвелар модай ЦІагІа. Заказчико йоах: «Са костюм йоаяьй оаш». Мастеро — «Хьо воха везаш хІама дац укхаза». Царех фу хилар хац сона. Бакъда, со дІаводача хана а къастанза бар царна юкъера къовсам.

Дукха бытовой гІулакхаш ду вай республике, шерагара шерага тоалуш а шерлуш а доагІа уж гІулакхаш. Дукха ба цу болхлошта юкъе а хьинаре къахьегаш бола нах. Бытовой учрежденей кулгалхой декхар да уж тайпа къахьегамхой дукхагІа хургболаш шоай болх вІаштІехьбаккхар. ТІаккха наьха хьашташ кхоачашде дикагІа вІаштІехьдаргда, цар цу учрежденей балхах лаьца наха жалобаш кІезигагІа а язъергья.

С. БРОДСКИЙ.

ТХА ИНТЕРВЬЮ:

ДИКАГIА ФИЛЬМАШ ДУКХАГIА ГУЛДА ШОАНА

Дукха ха йоаццаш оаха хоам ма-барра, Нохч-ГIалгIай АССР искусствай заслуженни деятела, кинорежиссера Татаев Илеса доаккхаш долча художественни фильме керттерча ролех цаI ловзаеш ва «Азербайджанфильм» киностуде актер Балаев Расим. Ханна воккха воаца а дукхача фильмашка лайза вай мехка вовзаш киноактер ва Расим. Цунна еннай Азербайджански ССР заслуженни артиста цIи, из ва комсомола республикански преме лауреат. 1974-ча шера «Насими» яхача шин серех латтача фильме керттерча турпала роль ловзаярах Ташкенте чакхйоахача Азе, Африкан, Латински Американ мехкий кинофестивале цунна хьалхара преми елар маIача сага роль тIехдика ловзаярах.

Лохе оаха кеватох Балаев Расима тха корреспондента хаттараршта жоп луш дийцар.

Расим, вайна ховш махиллара, киноактера болх массане а бIарг тIалаттаж, дуккхачарна берий хана денз дагабоаллараш ба. Цу балха хьа безам маца тIабахар?

Берий хана денз киноактер хила гIерташ хиннав аьнна сайх оалалургдац сона. Со ваь а хьалхийна а моттиг культура ганзаш шерра яьрка яда город а йоаццаш Азербайджана гаьнара Ахсунски район я. Культура учреждененаш тхо долча са берий хана а кIезига яр аьлча нийса хургдац. ХIаьта а са юртахошта юкъе дуккхачар юкъ тIа гIадбахар доалар тхо долча профессиональни театральни коллектив еча.

ХIара спектакль чакхъяьнначул тIехьагIа дукха ха яллалца цунах лаьца дувцар юртахоша. Къаьстта сий долаш яр тхо долча ший меттахьа дош оалаш а дукха бегаш юкъеболаш а йола комеди. Цудухьа тхоах, дешархоех, дукхабараш культура ЦIагIа йолча драматически кружоке дIаязлулга ловш бар. Школа чакхъяккха шин шу гаргга ха йисача хана сай новкъосташца цхьана (уж а ма-болхий аьнна) со а вахар цу кружоке язвала. Цхьабакъда уж дIанийцар, хIаьта сога хьох цIаккха актер хургвац, хьай а тха а ха ца йоаеш цIагIо кIаьнк, аьлар.

Цу гIулакха эгIазваха аз уж гIалат баьннилга царга дIахайта лаьрхIар. Школе айса даьккха тIеххьара шу театральни вузе деша отта кийчлуш дIадихьар аз. 1964-ча шера сай цIагIарбараш раьза боацаше Баку Мирза-Ага Алиева цIерагIча искусствай институте деша а этта из чакхъяьккхар аз.

Пхийтта фильме дакъа лаьцад Iа. Царех эггара хьалхардар малагIа да?

Кино айса баьккха хьалхара гIа бицбала йиш яц са. Цунна дукха бахьанаш да. Ялх шу хьалха Латиноамерикански мехкашкарча патриоташа сийрда вахар даккха гIерташ лоаттабеча революционни къовсама хетадаь «Кортамукъале яха из мерза дош» яха ций фильм тха республика столице доаккхаш вар гIорваьнна вола советски кинорежиссер Витаутас Желакявичус. Цу фильме дакъа лаца кхыбола моттигера актераш санна вийхар со а. Сога кхаьчар эIамига эпизодически роль мара еце а, сона доккха беркат доалаш хилар из болх.

Цкъа-дале, Мирошниченко, Будрайтис, Адромайтис санна болча башха-дикача актерашкара хьаIомаде дукха пайдане хIамаш да. ХIаьта шозлагIа-дале, В. Желакявичус актер лоархIаш, цун сий деш, из нийсача наькъа тIа вакнха ховргдола сag ва. Кинокамера хьалхашка роль ловзаяра, сурт-сибат хьакхоллара наькъаш белгалдара тхона, къонача актерашта чIоагIа гIо дир цо.

Iайх ловзаяьча ролашта юкъе кхычарел чIоагIагIа малагIъяр дег чу йнжай хьона?

Цу хаттара жоп дала цхьаккха актера атта хургда аргдацар аз. ХIана аьлча хIараяр ший тайпара хала хул, цудухьа хала карагIдаьнна моллагIа хIама санна, уж ерригаш еза я. Цхьабакъда цу хаттара се жоп даланза ца ваьлча аз Насими рола цIи йоаккхаргьяр?

Фу бахьан долаш?

Насими сийлахь-воккха азербайджански поэт ва. Цун 600 шу дизара сийна 1973-ча шера из фильм доаккхаш сайна цун роль ловзаелга тIадиллача кер лотабелар са. Из роль ловзаелга геттара сий долаш декхар а лоархIар аз, цунца цхьана къаьгга гуш дар мел дукха халонаш дуxьалъоттаргья из чоалхане сурт-сибат хьакхоллача. Керттера хало яр шин серех латташ долча цу фильме Насими вахар цун 25 шу даьлча денз из къаьна къаваллалца хьахьокхаш хилар. ХIаьта цул а халагIа дар сийлахь - воккхача поэта, философа духовни вахар, ший тайпара йола цун уйлаш хьахьокхилга. Сай из мишта вIаштIехьдаьннад аьнна ала хала да сона. Цхьабакъда из роль кийчъеш мел дукха къахьега дийзар сайна дика хов. 1974-ча шера из фильм экранаш тIа ара а даьккха мехка гIолла хьокха доладича критико из дика тIаэцарах тха ерригача съемочни коллективана цунах бокхха кхаъ хилар. Лакха мах хоадабир тха фильма цу шера Ташкенте хиннача кинофестивале а.

Расим, малагIча режиссерий фильмашка дакъа лаца безам бар хьа?

ВIаштIехьдаьлча Андрей Тарковский, Витаутас Желакявичус санна болча режиссераша оттадеш долча фильмашка дика а хеташ дакъа лоацаргдар аз.

Цар творчествана е балха стила хьа безам тIаозар фуд?

Цу хаттара цхьадолча даькъе айса лахке жоп делча санна хет сона. ХIаьта цунах лаьца шерагIа оалаш хилча белгалдаккха доагIа, сона ховчох, актера творчески низех тешаш, актера шийна а йовзаш йоаца цун творчески торонаш гучаяха ховш, шоаш йоаккхаш йола хIара эпизод хроникальни йолаш санна вахара гаргаоза вIаштIехьдоалаш боккха художникаш ба уж.

Хьа турпалашта юкъе дукхагIбараш дика оамалаш йоахка, дикача гIулакхашта

тIакхувш бола нах ба. ХIаьта царна тарабоацача паьха ролаш ловзве йийзайий хьа?

Цу хьакъехьа сай аьттув баьлча санна хет сона. ХIана аьлча дукха моттигаш я «дикача» турпала роль аьттув а боалаш къонача актера ловзайича тIехьа тIайоагIача хана режиссераша цунна хьежаеш йола кхыйола ролаш а духхьал из цхьа лостам болаш мара ца хулаш. ХIаьта къона волча хана малав ма-хулла овсарегIа болх бе ца ловш? Из деррига а во дацар цу наькъа тIа къонача актера цхьа кхерам духьала ца латтаре. Шола баь вежарий мо вIашитара болча турпалий ролаш ловзаяро хьалха е тIехьа штампага вуг, тIаккха мича яхар ца ховш яйна дIайоал актерски индивидуальность.

Сай актерски биографи кхы йIаьха еце а тайп-тайпарча планагIа йола ролаш ловзаьй аз. Вахара вай хьисапаца цIаккха тарлургйоаца оамалаш йоахкаш, говза а хьаькъал долаш а моастагIа вар «Мститель из Ганджибасара» яхача фильме аз роль ловзаь кIайгвардейций эпсар, «Таджикфильме» режиссера Арипова оттадаьча «Осада» яхача фильме а сога кхаьча роль.

Расим, фу аргдар Iа кинорежиссера Татаев Илеса Нохч - ГIалгIайчеиах доаккхача художественни фильме хьайга кхаьчача ролах?

Татаев Илеса сайга еша еннача сценарена са безам тIаэзар дар из фильм вай заманхоех хургхилар, наха юкъера эздий гIулакхаш хестадеш, вай вахар цIенагIа а диззагIа а хилийтара тIехьа йола уйлаш цо гIеттаергхилар.

Цу фильме аз ловзаю хьехархочун Бек-Хана роль. Са турпал юххьанца ше кхычарел тIех хеташ, берригаш а деррига а шийна лаьрхIа хьакхеллад мотта вай замалахьара мещанин ва. Цхьабакъда фильме яржаш йола событеш финалага кхаьчача ший вахар даьсса хиннилга кхетадайт цунга, ше дIахо хьоргболча наькъа чIоагIа уйла е езаргйола саг ва из. Вешта, фильмах лаьца дукха дувцарал толл цунга цкъа хьажар. ХIанз цу фильма тIа беш бола болх чакхбаларгахьа лестаб, дукха ха ялалехьа экранаш тIа арадала дезаш да из.

Расим, вай къамаьл чакхдоалаш газет дешарашка фу ала лов хьона?

Тха балха, оаха увттадеча фильмай мах хоадабераш нах ба. Цудухьа царна дика фильмаш дукхагIа бIаргагора лов сона.

Интервью йийцар
С. МУТАЛИЕВ.

МАССАНЕ А ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

Тикашка, ларекашка улицаш тIа дIаоттаяьча лотокашка баьцадаараш дохкилга городе бахача наьха йоакхо еш хилара белгало я. Цхьабакъда баьцадаараш иштта шерра дохкача хана дицдалийта бокъо яц города санитарни хьалаш. Йоассаяь яьшкаш, телха баьцадаараш шоай ханнахьа дIа а кхухьаш дикка цIенъе е еза уж лаьтта моттиги цун гонахьси. ДIа ца хьош латтача яьшкаша дIалоац наькъаш, тротуараш. ХIаьта телхача баьцадаараш тIа сихха мозий гуллу.

Баьцадаараш дукха дохка сезон хьатIаэттача хана денз санитарно - эпидемиологически службо тикашкеи торговли еча кхыйолча моттигашкеи чIоагIагIа лоаттабу цар санитарни хьалашта бола тIахьожам. Цхьабакъда гIулакх тоадара новкъарле ю торгови организацей, керттерча даькъе Горплодоовощторга, кулгалхоша цу деша бехктокхам бизза кхетабеш ца хилар. Дукха ха йоаццаш оаха баьча тохкамо хьахьекхар Горплодоовощторг тикашка, павильонашка гигиено дIадехараш теркал ца делга.

Иштта тхона гучадаьлар № 1 йолча тика (зав. С. К. Чербижев) гонахьара моттиг нувхех хьалйизалга, из ханханнахьа цIен ца елга. Шоай ханнахьа дIакхахьац яьшкаш № 8 (зав. М. А. Яндиева), № 13 (зав. М. К. Чербижев), № 15 (зав. С. С. Кадыров) йолча тикашкара, № 34 йолча павильонера. Цу тикашка тоъаш яц тархеш.

Цудухьа баьцадаараш чудола дукха яьшкаш асфальта тIа латт. Иштта тоъаш яц телха баьцадаараши соми чутувса урнаш.

Горплодоовощторгеи Кооп-торгеи тикашкеи ларешкеи кхыметтел продавеций личнн гигиена эша хIамаш, кулгаш дулача хих етта дезинфицирующи растовраш яц. Тикай болхлой барзкъаш, кхыйола хIамаш бытовой помещенеш ца хиларах баьцадаараши соми латтача хьалъухк.

Санитарни правилаш хадданза телхаярах республикански санэпидстанце дийхкад Роза Люксембург цIерагIча улица тIа централыни рынка йистте баьцадаараши соми бохкилга. Цхьабакъда бокъо йоаццаше а тахан а тIехь города юкъе торгови организацеша антисанитарни хьалашка дохкаш латт баьцадаараши соми.

Торгови учреждений кулгалхошкара хьадеха деза цу хьакъехьа бола Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцам бизза кхоачашбелга.

Городе доагIаш дола санитарни хьалаш вIаштIехьдоахача доккха дакъа лаца деза ЦIеча ЖIарга общества активисташа, общественни санитарни инспектораша, чурча гIулакхий органаша, хIаьта иштта бахача наха а. ХIана аьлча город цIена хилийтар массане юкъара гIулакх, хIара гражданина декхар да.

В. ПЛИСС,
Нохч-ГIалгIай АССР керттера санитарни лор.

«Письмой кIира»

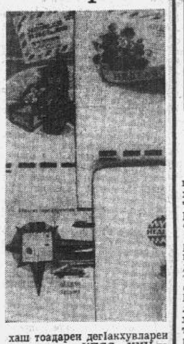
Ткъаь цаI шу хьалха Оттаве чакхйоаккхаш хиннача Дерригдунен почтови союза (ВПС) конгрессе соцам баьб хIара шера цкъа «Письмой кIира» чакхдаха, аьнна. Цига къоастаяьй из чакхдоахаргдола ха а: цо чулаца деза Дерригдунен почтови союз вIашатIъелла ди — 9 октябрь.

«Письмой кIира» массаза а филателистий бокъонца дола цIей а хиле дIаотт.

Вай дахача ткъоалагIча бIаьшерене шоллагIа ахдакъа доладелча денз космически техника дегIаахара тIеххьа вай деношка хьахила йолаеннай космически почта. ИIаьххача хана космосеникъ беча орбитальни станцешка Iеш а къахьегаш а болча наха лаьттарча кхыдолча хIамашца цхьана лоаттатаю тайп-тайпара корреспонденци а.

Космически почтальоний мугIарашка тахан советски бараш хинна ца Iеш, кхыдолча социалистически мехкашкара а космонавташ ба. Шоза Советски Союза Турпала, СССР летчик-космонавта, «Салют-6» яхача орбитальни космически станце бувзама отделене начальника Г. Гречкос йоах: «Космически почтови отделене балхой хан-ханнахьа космически почта хьакхахьарой почтови бувзам дегIабоалабара керда этап хьайниллар. Бувзама деррига доакъош дIахо эргадоахаш тоадарен дегIакхувларен хьакъехьа КПСС XXV-ча съезда решенеш кхоачашъяра оаха юкъедихьа дакъа да из».

П. МИНАЕВ,
Ерригроссийски филателистий общества Нохч-ГIалгIай отделене председатель.

СУРТА ТIА: «Письмой кIирана» хетадаь арахийца почтови конверташ.

МОСКВА. А. С. Пушкина цIерагIча изобразительни искусствай Паччахьалкхен музее хьайийллай «Ваттогара Давидага кхаччалца» яха выставка (Франце музеяшкара хьагулъяь XVIII бIаьшерера французски живопись).

Укхаза хьахьокхаш да 114 сурт, уж гулдаьд 60 совгIа йолча Франце музеяшкара, цу даькъе Лувра яхачар яр а йолаш.

СУРТА ТIА: «Ваттогара Давидага кхаччалца» яхача выставке.

А. ЧУМИЧОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

«Ичкере» гастролеш

Дукха ха йоацаш Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен филармоне вIашагIъеллар «Ичкерия» яха керда эстрадни ансамбль. ХIанз ший эггара хьалхарча гастролешка яхай из. Боккхача сакъердамца «Ичкере» концерташка хьожаш хиннаб Днепропетровскера, Запорожьера, Херсонера, Кривой Рогереи кхыча городашкареи къахьегамхой. Украинера яьлча ансамбль Кишиневе йода. Зрителаша чIоагIа дезаш тIаэц Шахбулатов Iаднана «Иштта хул», «Хьо йолча воагIа со». Каменецке «Вайнаьха легенда», Димаев СаIида «Лезгинка» яха иллеш, Исакова музыкально-хореографически композици, кхыдола тайп-тайпара халхараш.

Эстрадни коллектива художественни кулгалхо ва композитор Голдинский Анатолий. Шин бутт боаккхаргба «Ичкере» гастролашка.

С. СЕМЕНОВ.

«ТЕРЕКО» ТIАЭЦ...

Тахан С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе мехка хьалхарча лигерча командай чемпионата 34 туре «Тереко» тIаэц Запорожьера «Металлург».

ДIаяхача шин матче «Тереко» ший болельщикий дог гIоздаьккхадеце а теша дог доагIа таханарча вIашагIкхетаре «Тереко» ше дикача оагIорахьара гойтаргхиларах. Белгалдаккха деза, «Металлург» турнирни таблице лохехьа латте а ловзар вIаштIехьдаккха а, коталонна тIера йола а команда йолга. Цун состава юкъе дукха ба лакха говзал йола футболисташ.

ХIаьта из матч сакъердамеи тоам беши хургхилара дола тешал да «Терекеи» «Металлургеи» вIашагIкхетараш массе хана ира спортивни къовсам гойташ чакхдувлар.

Хьожаргда-кх вай хIаьта.

Д. ИНАРКИ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — «Орленок» яхача телестуде къонача корреспондентий вIашагIкхетар. 9.55 — Макаенок. «Молха бурилг метта кIала». Сатира Московски театра фильм-спектакла премьера. 14.30 — «Хьа къахьегам — хьа лаккхале». Документальни фильмай програм-ма. 15.15 — «Дешархой Ерригсоюзни XV спартакиада» Ший лоIамагIа кIалтохарах йола Ташкентера передача. 15.45 — «Вай беш». 16.15 — Ха а ха, довза а довза. 17.00 — 1978-ча шера музыкальни искусства даькъе Паччахьалкхен преми яккхара. Холминов. — «Лаьттан тIарча вахара духьа» яха кантата. 17.15 — Къоначар адресаш. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Деррига ха лов сона» Киножурнал. 18.25 — «Советаши вахари». 18.55 — «Халкъа кхоллам». Телевизионни обозрени. 19.40 — «1978-ча шера хьувкъам лакха хилийтара». 19.55 — «Пуск» яхача дукхасерийни телевизионни художественни фильма премьера. I сери. 21.00 — «Ха». 21.30 — «ДоттагIий юкъ». 22.15 — «Ойстраха искусство».

II ПРОГРАММА

17.05 — «Эггара чIоагIагIа эша саг». Документальни фильм. 18.05 — Дунен халкъашта юкъерча гIулакхий обозрени (нохчий меттала). 18.20 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.40 — КПСС ЦК (1978 ш.) июльски Пленума решенеш — вахаре! «Комсаш кхера говзанчаш». 19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. Хьалхара лига. «Крылья Советов» — Карпаты». ШоллагIа тайм. Куйбышевера трансляци. 19.45 — «Музыкальни киоск». 20.30 — Советски Союза гIулакх деш ва. 21.30 — «Гиппократа дув». Художественни фильм.

4 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — ЦаI массанена тIехьа, массавар цхьаннена тIехьа. 9.40 — «Пуск». Дукхасерийни художественни фильм. I сери. 10.45 — «Кинониккъбара клуб». 14.40 — Документальни фильмай программа. 15.40 — «Исторе оагIонаш». «ГОЭРЛО Ленински план». 16.10 — «Поэзи». В. Луговской. 16.40 — «Радужный день» яха фильм-концерт. 17.00 — «Iилман вахар». 17.30 — Шоаш мичахьа да хьаала, зурманчаш. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «ХIара сурта тIа — малх». 18.30 — ВАЗ-а художественни самодеятельноста доакъошхой концерт. 19.00 — «Сийлахь-боккхача мехка Керттера Закон». Документальни фильма премьера. 19.50 — «Пуск» яхача дукхасерийни телевизионни художественни фильма премьера. 21.00 — «Ха». 22.50 — Иллеш оал «Ялла» яхача вокально-инструментальни ансамбло. Чакхъяьча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Пятилетка кхаь шера план — СССР Конституци тIайийца шу дизара денга кхоачашъергья». Ленина цIерагIча культура ЦIагIа хиннача социалистически кхьс котбаьннарий слетера трансляци. 18.10 — Республика кхашка (гIалгIай меттала). 18.20 — «Унахцlенон дин» Документальни фильм. 18.30 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий метала). 18.50 — «ДоттагIий оазаш». Литературни передача. (гIалгIай меттала). 19.15 — Пятилетка гвардейцаш. Комсаш лелаераш М. Усманови Хазуеви (нохчий меттала). 19.25 — Киножурнал. 19.35 — «Хьакъале, дог цIена, цIаккха лергдоацар дебадар». Фотоочерк (нохчий меттала). 19.45 — «Парижски Коммунагара Октябрга» документальни фильм. 20.05 — «Советски Конституцех дола дош» (нохчий меттала). 20.15 — Бийса даькъала хийла шуи, бераш. 20.35 — Барт болча дезале (гIалгIай меттала). 21.00 — Метнера, Рубинштейна, Мясковске, Стравинске произведеней концерт. 21.30 — «Безама зов». Телевизионни художественни фильм.

РАДИО

3 ОКТЯБРЬ

6.30 — Юртара Iуйре. 6.50 — «Беррига низ хьувкъам чуэцара» (эрсий меттала). 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Передачай программа. 7.32 — Ашараш. (гIалгIай меттала). 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Ашараш. (гIалгIай меттала). 8.45 — КПСС 25-ча съезда соцамаш — вахаре! «Городо юрта гIо дар» (нохчий меттала). 9.15 — «Тхога язду». (эрсий меттала). 9.30 — «Къона заманхо» яха радиовыпуск. (гIалгIай меттала). 17.00 — «Атеистически кхетам баlара ленински принципаш». Беседа (эрсий меттала). 17.15 — «Болхлой талант». «Красный молот» яхача завода товарах Фуражировскех йола радиоочерк. (нохчий меттала). 17.30 — «Социалистически кхье хьалхалаттарашта». Концерт. (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш. (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный» (горсете гIолла). 18.30 — Ашараш. (гIалгIай меттала).

4 ОКТЯБРЬ

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Передачай программа. 7.32 — Ашараш. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — СССР Конституци шу дизарга. «Вай дахаш дола закон». (гIалгIай меттала). 8.50 — Ашараш (нохчий меттала). 9.15 — «Бахархошта граждански оборонах» (эрсий меттала). 9.30 — Лирически иллей концерт (эрсий меттала). 16.00 — «Лехамийн гучадаьннарийн ахбIаь шу». «ГрозНИИ-ра» передача (эрсий меттала). 16.15 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог». (нохчий меттала). 16.45 — «Юртарча гIишлошта — хьинаре къахьегами лаккхара дикали» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХОТТАМ

Тахан республике гIоллей Грознеи кIезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 18 — 23, Грозне 21 — 23 градус йIовхал хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, кIезиг-дукха дохк а доаллаш хилеи фегара температура бийсана 3—8, дийнахьа 18 — 23 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Совхоза гIо ду

Ленински комсомола 60 шу дизара сийна дешаре, общественно-пайданеча къахьетаме доккхий толамаш дахá дош деннад Надтеречни районерча Братски юкъерча школа дешархоша.

Массехк шу да укхаза 9-чеи 10-чеи классай дешархоша тракториста говзал Iомаю. Школе дийша баьначул тIехьагIа юкъера дешар чакхдаккхарах долча аттестаташца цхьана царна дIалу тракторристий курсаш чакхъяхарах дола удостоверенеш. Уж кара а долаш царех дуккхабараш шоай юртарча совхозе къахьега бус.

Школа комсомольцашта, берригача дешархошта къахьегама кхетам балара болх чакхбоахилга ший керттерча декхарех лоархI цун комсомольски организаце. Укхаза каст-каста ду толашагIболча къахьегамхошца дола вIашагIкхетараш. Дика вIаштIехьдаьккха чакхдаьлар школе «Братский» совхоза хьалхалаттача механизаторашца Дадаев Супьянаца, Бамбатиев Супьянаца, совхоза гидротехникаца Мусаев Ризванаца хинна вIашагIкхетар.

Школе къахьегама кхетам, профессиональни лостам дика баларах хьадаьнна беркат—соахка школа чакхъяьхарех ахаш гарггабараш шоай совхозе къахьега биса хилар. Иштта укх шера дийша баьннача кагийча нахахи мехкарехи дуккхабараш а ба тахан цу совхозе болх беш, дуккхачар хержай болхлой профессеш.

М. ХУМАДОВ,
Надтеречни района радиоорганизатор.

— Папа, тха хьехархочоа хьо везавенна хила веза, чIоагIа хьога школе вола яхаш яр из...

— Гаций хьона, вайл воккхагIа вар малав?..

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурташ.

ФУТБОЛ

СИЙГ БОАЦАШ ДАЬ ЛОВЗАР

Ший стадионе ловзаш вIаштIа шозлагIа «Терек» эшаш чакхдаьлар 29-ча сентябре цуннеи Симферополерча «Таврия» яхача командаи юкъе хинна вIашагIкхетар.

Ловзар дIадолалуш из селлара чIоагIа фусамдаьй ка ца йоалаш чакхдарг мадий аьнна атта сага дагадохаргдацар. ХIана аьлча цул хьалхагIа Куйбышеверча «Крылья Советов» яхача командас шоаш эшабаро а «Терек» низах ца йохаьлга дIахайта гIерташ санна геттара кадай ловза болабелар вай футболисташ. Цар хьалхарча минуташка денз дIайолаьлча массача атакаша халча увттабора хьаьший защитникаш. Юххьанца а денз гол чутоха аьттув болаш массехк моттиг нийсъелар фусамдаьй. Ловзара 8-ча минуте И. Калешина штрафной майда чура нийсса хьожаь теха бургац «Таврия» вратара Ледниковна хьалаца ца а мегаь наIарашка чукхийттар.

Цхьабакъда цу матче вай команда баьнна из хьалхара аьттув тIеххьара а хилар. ХIана аьлча цу минута денз шоаш атта котбоалалургба лаьрхIача цар лаьгIдир шоай хьинар. Ловзар шоашта цхьаккха аьттув боацаш дIадоладаларах цкъарчоа беха хьайза хьаьший дукха ха ялалехьа метта баьхкар. ХIаьта 38-ча минуте А. Черемсина «Терека» наIарашка хьалхара гол. чутоха вIаштIехьдаьлча бIаргагуш дикагIа ловза баьлар уж. Дале а 1:1 йола счет хувца ца луш чакхъяьлар хьалхара тайм.

СалеIачул тIехьагIа «Терека» дувлийта гIалаташ тренераша белгалдича команда ловзар тоадаларгахьа ма ластаргдий яхаш болельщикаша сатувсарах а хIама хилаьзар. ХIана аьлча фусамдаьй атакаш къаьгга тактически сурт долаш яцар. Кхетамца вIаштIехьъяьккха комбинацеш кийч ца а еш фухха а даь наIарашта тIатаIарах таханарча дийнахьа футболе толам баккха карагIдалац. КарагIдаланзар из «Терека» а. ХIаьта каст-каста контратакаш чакхъяьхача хьаьшашта царех беркат даьлар. Цу гIулакха, кхетадеш ма-хиллара, дукхагIа бехке «Терека» защитникаш бар. Укх сезоне дуккхаза бIаргаго йиш йолаш хIама да вай защитникаша шоай штрафной майдан йисте кхаьчача кхыча командай форвардашта наIараш йолчахьа кхы хайра духьале ца еш бургацаш етта торо луш. Иштта хилар вай ювцаш йолча матче а. ШоллагIа тайм йолаенна цхьа пхи минут ялалехьа В. Шишкова гаьннара шоллагIа бургац чутехар Ю. Дарвина лораеш хиннача «Терека» наIарашка. Цу тайппара шин бургац ший наIараш чура хьаяккха йийзар цунна метте ловза араваьннача В. Балахнина а. Уж шаккхе чутехар вар «Таврияй» капитан В. Серебрянский. Иштта счет 1:4 а йолаш ийшар «Терек».

С. ПАРЧИЕВ.

СССР ФУТБОЛАХ ЙОЛЧА ЧЕМПИОНАТА ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРЧА КОМАНДАЙ ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА (2-ча октябрга диллача)

Командаш						
1. «Крылья Советов	31	18	10	3	50—22	46
2. СКА (Р.)	31	14	14	3	51—27	42
3. «Карпаты»	30	16	8	6	44—29	40
4. «Динамо» (Мн.)	31	14	11	6	41—27	39
5. «Терек»	32	14	7	11	46—43	35
6. «Кубань»	31	13	9	9	42—33	35
7. «Таврия»	31	11	10	10	42—34	32
8. «Жальгирис»	30	8	16	6	31—27	32
9. «Нистру»	31	12	7	12	37 33	31
10. «Шинник»	30	11	7	12	32—32	29
11. «Кузбасс»	31	11	7	13	43—42	29
12. «Памир»	32	8	13	11	39—35	29
13. СКА (Од.)	31	10	8	13	34—44	28
14. «Торпедо»	31	10	8	13	30—34	28
15. «Металлург»	31	7	14	10	31—38	28
16. «Уралмаш»	31	8	11	12	26—36	27
17. «Спартак» (И.-Ф.)	31	10	5	16	35—50	25
18. «Динамо» (Лд.)	32	7	11	14	43—54	25
19. «Колхозчи»	32	7	7	18	25—50	21
20. «Спартак» (Орд.)	32	7	7	18	22—43	21

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30: юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отдела—3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11: ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности—3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем—3-74-68; бухгалтерии—2-54-30; корректорской—2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка